Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ◆ ЕРА, 4 ОКТЯБРЬ, 1984 ШУ. ◆ № 119 (6997). ◆ Мах 3 кеп.

ДАЬКЪАЛА ХИЙЛА КОСМОСЕРА КОТАЛО!

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Іилма-тохкама комплексаца эгтара бІаьхагІа бола [redacted] никъ кийчбечем чаккхбаьккхачен [redacted] лаьцача Іилманхошка, конструкторашка, инженерашка, техникашка, болхлошка, ерригача коллективашкен организацешкен, [redacted] КИЗИМ Леонид Денисовичага, СОЛОВЬЕВ Владимир Алексеевичага, АТЬКОВ Олег Юрьевичага.

Деза новкъостий!

Вай мехко кердачу доккха хІама карагІдаьккхина космически аре теххьоран карарзарран. Истори чухье эггара бІаьхагІа 237 дени буси орбитальни никъ баьб советски космонавташ Кизим Леонид Денисовича, Соловьев Владимир Алексеевича, Атьков Олег Юрьевича.

Бола беш юкъагІа комплексе тІа кхаьчнаьй шозлагІа чухье йина экспедици. Царех хьалхарчунца яр Малышев Юрий, Стрекалов Геннадий, Инде Республики гражданин Ракеш Шарма а волаш йоза дуьнен каьчаьшта юкъарчу экипаж. Советско-индийски экипаже баьчча ньукъо цІаьхка а хьакъхиккар Советски Союз космосах мащера гІуллакхашта пайда эца гІертІаш хилар. Белкий программа толама кхочушаьхьй шолгІа экспедици а — Джанибеков Владимира, Савицкая Светланас, Волк Игора. Дуккьаше космосе араьинай кхолсаг-космонавт.

Бола беш даьккхача 237 дени буси кертерча экспедица кхочушаьхьй геофизически, медико-биологически, астрофизически, биотехнологически, технически тохкамийн экспериментийн шерра комплекс. Хьуйца информаци боккхача лоархІама а Іилмана, халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошта, космонавтика дІахо дегІайоалара.

Станце чу боацаш тоъал дукха бола баьб новкъостами Кизимен Соловьевен. Космосе алкезаг арабевнийб уш, йоккхача гевзалца чаккхъьхьай чоалкане монтажни операцеш.

Лаьттана гонахьарча орбита тІа шин шерам ак шерам гергга, царех дени буси лехкана режиме а йолаш, «Салют-7» яхача Іилман станце болх баро тешаш ду деймажа космически комплексий эффективность лела хилара. Космос мащера гІуллакхашта тохкамен кареарзачен вайна карагІдаьнначе дерригача гІамашта ларде удеІилман-хой, конструкторий, космонавтий, инженерий, техникий, болхлой кІоврга уйлен доккха хьинар, «хетамен тешамен къахьегам.

Космонавтика истори чухье эггара бІаьхагІа бола лехкаш баь никъ толама чаккхбаккхар баьлен долаш доаггІаш дола даькъа лаьцад космически ше дІахо Іомаьраш кареарзеярах КПСС XXVI съездо бевзгаль цхьайттала гІча пятилетка дехарш кхочашдеча.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совета йоккха ак бу деша карагІдаьннача даьпеча гІуллакза, деза новкъостий Леонид Денисович Кизим, Владимир Алексеевич Соловьев, Олег Юрьевич Атьков, дик тІара даькъела ду шу, шайн бІоьлашта а тохкамаш эксперименташ дуккхача тайпара хиларга а дилача шийна ниьсса кхы боца лехкаш баь никъ тІехдина чаккхбаьккхарца.

«Дик тІера» даьккхана бу вайн «Салют-7» — «Союз» яхача Іилма-тохкамна комплексаца из никъ чаккхбаьккхина дакъа лаьцна Іилманхой, конструкторашна, инженерашна, техникашна болхлойна, космодрома, космонавташ кийчбечу центра, никъа постем телача центра, командно-бустемийн лохаш кІалхарвоаккхача комплексийн специалисташ.

Прогрессан мащаран дуьхьа, дерригача адамий дуьхьа оаш беча лоархІамечен бехктохкамечен балха тІа керда толамаш доаладда оаш, деза новкъостий.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ · **СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ** · **СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ**

К. У. ЧЕРНЕНКОЙ А. Н. МУХАММЕДАЦА ХИННА КЪАМАЬЛ

2 октябре КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела К. У. Черненко Йеменски социалистически парте ЦК Генеральни секретараца, Йемена Халкъа Демократически Республика Лакхехьарча халкъа совета Президиума Председателца, Премьер-Министра Али Насер Мухаммедаца вІашагІкхетар хилар.

ДоттагІлен, новкъостаца долча, шина оагІоно дІаюха дувшар дика кхеталеш хилара хьале чакхдаьнна къамаьл дечу хана хьахьеккхар СССР-ая НДРЙ-нак юкъерча доттагІален цхьана гІуллакхаш леладерен хьакъехьарча договора чІоагІача ларда тІа латташ дола советско-южнойеменски гІуллакхаш толаме дегІадоагІаш хилара шоаш реьзе хилар. К. У. Черненкос а А. Н. Мухаммеда а шоаш къамаьлаш деш советско-южнойеменски гІуллакхий ерригача комплекс дегІайоалаяра боккха лоархІам болаш дола КПСС-ан ЙСП-нее юкъерча доттагІлен бувзамаш дІахо кІоаргдара тІехьа хиннаб.

А. Н. Мухаммеда чІоагІа барил аькнад социальни, культурни, экономически дегІаахара, мохк а къам а шоай лоІаме хулилга чІоагІлара декхараш къоастадара Демократически Йемена Советски Союзо наьйцагІа хІама доалаш интернациональни гІо дарах.

Ийцай цхьайола дуьнен халкъашта юкъера актуальни проблемаш, цу даькъе Гаргарча Малхбоалера хьал а. ХІаьта иштта шин оагІон юкъера дешдо а.

К. У. Черненкос А. Н. Мухаммедан шоаш сагото еш болга хьахьеккхар США доал деча гІоарий гІуллакхаш михьар а доахаш дуьнен халкъашта юкъера хьал дІахо чоалхане дуташ хиларна дувзадеина. Хидавира цар сихдеш доле геранш Іоаделга, аалиноцеримами азбицеш, шоай лоІам «шиза поле тІаьа» дуьнеша хьалхабаха гІертилга халкъий овлангарча хьаштиьца тарлуш дац, хІаьта цо дерии тІом хилара бола кхерам даьх а бу. Цу хьалашка машар безаш долча дерригача къизашта хьалхашка дацт боккха лоархІам бола декхар — империализма авантюристически гІуллакхаш чІоагІа юхатохар, машар чІоагІбара новкъостал дар, дуьнен тІа тІема конфликт ца хилийтар.

Советски Союзо, белгалдаьннад К. У. Черненкос, империализма агрессивни политикане духьала оттабу халкъий суверенитетан къеразэлениа тІагІертаргбоалаш тешаме духьале хургйолаш бола чІоагІа никъ, дуьнен халкъашта юкъерча гІуллакхашка машаре цхьана гІуллакхаш ладара уйла хилара никъ. Лаьттан тІара машар лораярал лоархІаметІа декхар вай доацаш да, хІаьта Советски Союз шийн цхьаькха тайпара низаш цу гІуллакха кходеш а яц. Машар чІоагІбаран дуьнен халкъашта юкъе цхьана ладу гІуллакхаш дегІадоаладаран тІехьара къовсам органически бувзабенна ба СССР-е хьалъяча дегІаеча социализма общество дІахо оргаьнкха тоаяра беш болча КПСС балхаца.

А. Н. Мухаммеда аьннад, социалистически ориентаце никъ хержа Демократически Йемен, кхыча прогрессивни пизащца цхьана машара, халкъаш шоай лоІаме хилара, социальни прогрессана тІехьа къовсам доаттабеш я, цо йиша хьалхарча советски машаре инициативаш. Цо белгалдаьккхад, дегІаена социалистически общество оргаьнкха тоеча Советски Союзо дакъа бола машар дуьнен халкъашта юкъера лоархІам болаш хилар.

Советски оагІонгахьара боккха мах баьб Демократически Йемена арахьарча антиимпериалистически политика, Йеменски социалистически парте хьалхерча керда общество хьалъеча къинобемески хадиъо [illegible] толамий.

(Чакхдоалар 2-ча оагІо тІа).

СОВЕТСКИ КОСМОНАВТИКАНА КАРАГІДАЬННА ЧІОАГІА ДОККХА ХІАМА

Эггара бІаьхагІбола 237 деннеи буйсаннеи лехкаш баь никъ чаккхбаьккхаб

ТАСС ХОАМ

1984 шера 2 октябре московски хана 13 сахьати 57 минути лаьча «Салют-7» — «Союз Т-11» яхача орбитальни комплекса тІа Іилма-технически тохкамийн экспериментийн программа кхочашьъьчул тІехьагІа космонавташ Леонид Денисович Кизим, Владимир Алексеевич Соловьев, Олег Юрьевич Атьков Лаьтта бессаб. 1982 шера 19 апреле Лаьттана гонахьарча орбита тІа яьккха «Салют-7» яха станци автоматически режиме дІахо никъ беш я.

«Союз Т-11» яхача кема Іоьссаваш йола аппарат город Джезказгана къулба-малхбоалехьа 145 километр йолча Іоьссай.

Из Іоьссача метте даьча медицински тохкамаша хьахьеккхад, дозал доацача хьалашка яьккха йІаьха ха космонавташа дика лайна хилар.

Леонид Кизимах, Владимир Соловьевах, Олег Атьковх латтача кховлагІча кертерча экспедице экипаж «Салют-7» яхача станце тІа болх бе йолаеннаб 1984 шера 9 феврале.

1984 шера 4 апреле «Союз Т-11» яхача кемаца станце тІа хьалйирай СССР летчикех - космонавтех Юрий Васильевич Малышевах, Геннадий Михайлович Стрекаловх, Инде Республика гражданинах Ракеш Шармах латташ йола дуьнен халкъашта юкъера экипаж. Орбитальни станце тІа духхьашха цхьан ханна болх беш хиннав ядх космонавт. Советски индийски специалисташа цхьана кийчдаь тохкамаши эксперименташи йиза кхоачашьъьй.

1984 шера 18 июлера 29 июле кхаччалца «Салют-7» яхача станце тІа кертерча экипажаца цхьана болх беш хиннаб космонавташ Владимир Александрович Джанибеков, Светлана Евгеньевна Савицкая, Игорь Петрович Волк. Владимир Джанибекови Светлана Савицкаяи космосе арабаьнаб, воддхане балхаш чакхдаьккхад металлически образецаш тедаш, сварка еш, лотораш деш, чуъор тІадуллаш. Лехкаш деча навкъий истори чухье духхьашха космически ара болх беш хиннай хьалсаг - космонавт.

237 дийнахь - бус никъ беш «Салют-7» яхача станце кертерча экипажо Іилма - технически, медико - биологически тохкамийн экспериментийн йоккха объем кхоачашъьй.

Геофизически тохкамий программагІа лаьттан тІехен земаш даьхад, сурташ даьхад, спектрометрировани льй, цхьаькха а информаци йицай вай мехка минерально - биндала ресурсех, юртбоахамен хьунийн лаьтташ, даьгІенаш сезонашка хувцалуш хилара, форда наькъаш дарен чиъаьрий дахарен хьалех. Иштта комплексни эксперименташ а чаккхъьхьай «Интеркосмос» яхача программа доазонел чухьа Лаьттана дистанционни зондировани яра. Царех хьахиннарех пайда эцаргба ВІаши Экономически новкъостал дара Совета членаш долча мехкий халкъа боахама тайп - тайпарча доакъошка йІаьххача ханна прогнозаш уттаяра.

Никъ беча хана техкай галактикера яьшен галактикера ялаза Іоалеи объекташ рентгеновски ультрафиолетовни серделаш ювла моттигаш, планеташта юкъера среда. «Салют-7» яхача станце тІа геофизически астрофизически эксперименташ яьй Советски Союзе, Болгаре, Германски Демократически Республике, Чехословаке, Инде, Франце, кийчъьча аппаратурах пайда а эцаш.

Дозал доацача хьалашка космически материаловедене программагІа кхачачъ среданаш ЙІоахал — массопереноса процессаш техкай, хІаьта иштта космически арен факторий воздействена кІал хиннача конструкционни материалашкарча хьала диагностика оттаяра методаш шаьрьяьй. Электрофоретически установкашка кхоачашьяьй тІехцІена биологически активни веществаши молхий препаратащи хьакидийтара биотехнологически эксперименташ.

Цкъа наькъагІа бахача юкъа дуьнен практике духхьашха космонавташа Кизим Леониди Соловьев Владимири космосе ялдаза ара а баьнна, ерриге ха цхьана лаьрхІача 22 сахьати 50 минути лаьккхай арахьа чоалхане дукхаэтайнни монтажни балхаш кхочашдеш.

Орбитальни станце тІа духхьашха болх беш хиннав лоркардиолог Олег Атьков. Цо лехкача профессиональни боарамe медицински тохкамаш даьд космонавташта. Лехкаш йІаьххача хана лелача станцеш тІа экипажаша къахьегрен салаІаран динагІйола режимаш шаьрьяра хилазе аргІоаца керда Іилман информаци йицай. Профилактически мероприятей комплексо яйш хилийтаб никъ беш мел ньккхача хана космонавтий балха низи дика могашали хьаллоаттае.

Лехкаш йІаьххача хана никъ беча юкъагІа хилалга цу йоала оборудовани, аппаратура, дІаухийта материалаш хьалтІаккхихьай «Прогресс» яхача автоматически грузовой кемащца.

«Салют-7» яхача станце тІа болх беча юкъагІа кхоалагІча кертерча экспедице тохкамийн экспериментийн шерра программа кхоачашъеча дакъа лаьцад дукхача Іилман, конструкторски производствени коллективаша, Ю. А. Гагарина цІерагІча космонавташ кийчбеча Центра, наькъа лостам телача Центра, космодрома, командно - бустамийн лохача-кІалхарвоаккхачен комплексий специалисташа.

237 дийнахь - бус никъ беча хана даьча тохкамехи экспериментехи хьахиннараш шерра юкъеккухьарда Іилман халкъа боахамен тайп-тайпарча доакъошка, хІаьта иштта царех пайда эцаргба даим болх беш йола орбитальни комплексаш кийчъеча хана.

Космосе керда карагІдаьнна чІоагІа доккха хІама — дика совгІат да СийлахьбоккхачА Даймехка тІем тІа советски халкъо яьккхача Коталон 40 шу дизара.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА СССР ЛЕТЧИКА - КОСМОНАВТА нов. Л. Д. КИЗИМА ЛЕНИНА ОРДЕНИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА ШОЛЛАГІА МЕДАЛИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Іилма-тохкама комплексаца бІаьха космически никъ толаме чаккхбаьккхарах а цу хана къонахчали турпалали хьахьоккхарах а Ленина ордени «Дошо седкъа» яха шоллагІа медали лойла Советски Союза Турпала СССР летчика-космонавта нов. Кизим Леонид Денисовича.

Советски Союза Турпала нов. Л. Д. Кизима карагІдаьнна денала гІулакх белгал а доаккхаш, бронзови бюст оттайойла турпала даьхене.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ЧЕРНЕНКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1984 ш. 2 октябрь.

ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА НОВ. В. А. СОЛОВЬЕВНА СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Іилма-тохкама комплексаца бІаьха космически никъ толаме чаккхбаьккхарах а цу хана къонахчали турпалали хьахьоккхарах а Ленина орден а «Дошо седкъа» яха медаль а луш Советски Союза Турпал яха цІи лойла летчика-космонавта нов. Соловьев Владимир Алексеевича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ЧЕРНЕНКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1984 ш. 2 октябрь.

ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА нов. О. Ю. АТЬКОВНА СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Іилма-тохкама комплексаца бІаьха космически никъ толаме чаккхбаьккхарах а цу хана къонахчали турпалали хьахьоккхарах а Ленина орден а «Дошо Седкъа» яха медаль а луш Советски Союза Турпала цІи лойла летчика-космонавта нов. Атьков Олег Юрьевича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ЧЕРНЕНКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1984 ш. 2 октябрь.

Нов. В. А. СОЛОВЬЕВНА «СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ» ЯХА ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Іилма-тохкама комплексаца космически никъ чаккхбаккхарах «СССР летчик-космонавт» яха цІи дойла нов. Соловьев Владимир Алексеевича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ЧЕРНЕНКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1984 ш. 2 октябрь.

Нов. О. Ю. АТЬКОВНА «СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ» ЯХА ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Іилма-тохкама комплексаца космически никъ чаккхбаккхарах «СССР летчик-космонавт» яха цІи лойла нов. Атьков Олег Юрьевича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ЧЕРНЕНКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1984 ш. 2 октябрь.

КОМСАШ ЛЕЛАЕРИЙ КЪАХЬЕГАМА ТОЛАМ

НАУРСКИИ НАДТЕРЕЧНИИ РАЙОНИЙ КЪАХЬЕГАМХОША ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯЬЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН

1 октябрь хьатІакхоачаш Наурски района къахьегамхоша паччахьалкхена дІачуеннай планагІа лаьрхІа хинна 35010 тонн комсаш. Расчеташ хьахьоккхачох заданел тІех кхы а 10 эзар тонн комсаш йоханргья.

Юкъера хьанйоача районе хІара гектара тІара 64 центнер комсаш йоах — заданел 12,5 центнер дукхагІа.

Эггара хьалхарчарна комсаш чуйрен паччахьалкхена йоахкарен план кхоачашъяьй аьнна, рапорт делар «Победа» совхоза къахьегамхоша: 1 октябрь хьатІакхоачаш цар планал тІех 448 тонн продукци ехкар. Планал совгІа 681 тонн дІалхьийтай «Советская Россия» яхача совхозо. ХІаьта «Наурский» совхоза болхлоша шош деннад, оттабьча заданел [redacted] тонн дукхагІа комсаш паччахьалкхенга йоахна. Социалистически яхье хьалхалаттарашта юкъе я «Авангард», «Калиновский» яха совхозаш а.

Наурски районе хьалхалаттарашта юкъе я «Авангард» совхозера Н. Г. Погребенко, «Победа» совхозера Л. С. Крысинас, «Наурский» совхозера О. Н. Веселковас куьгалду бригадаш.

Йоккха къахьегама котало яьккхай хоалихоша а — вайнахе тешаме берриг хьабоалгІача Надтеречни района комсаш лелаераша. Октябрь бутт болалуш цар паччахьалкхена дІачуеннай 14290 тонн — шера лоархІамал дукхагІа 1398 тонн.

Надтеречни района боахамашта юкъе хьалхе лелаю «Новогорский» совхоз. ЛаьрхІачул 683 тонн дукхагІа комсаш паччахьалкхена дІаенна боахама къахьегамхоша.

План тІехкхоачашъеш хьайоагІа «Верхненаурский», «Знаменский», «Надтеречни», «Озерный» совхозаш.

Район бІарча хьанйцача хІара гектара тІара 8 центнер планал дукхагІа комсаш йоах. Хьалхалаттача боахамашка хьувкъам кхы а лакхагІа ба. ХІара гектара тІара планегІа лаьрхІачул 22 центнер дукхагІа комсаш йоах «Новогорский» совхозе, «Надтеречни» совхозе — 20 центнер, «Знаменский» совхозе — 23 центнер. ПодрядагІа болх беча дезала звеньяша шоай участкашкара планал шозза дукхагІа комсаш чуэц. Масала, «Верхненаурский» совхозерча Ш. Газалиевас ше леладьча цхьан гектара тІара 168 центнер комсаш яьхар.

Доккха дакъа доаьлхухь наурски надтеречни комсаш лелаераша СССР Кхачан программа кхоачашъеча.

Хьувкъам чу ца эцаш кхы а дукха кхаш дисад. Хоттам хІанз дика датт, цІерабакъда, дицдалийта йиш яц гурахьа из дага а доацаш хувцалуш хилар. ЦІудухьа, комсаш лелаераш декхарийла ба тІехьара гайдолг хьа а даьккха паччахьалкхена дІачудаллалца хьинар даьгІ ца долийташ къахьега.

Ийс бетта план тІехкхоачашъяьй Нохч-ГІалгІайчен хьайбаш леладераша

Даго чІоагІа къоабел а деш тІайиар вай республика юрта боахама къахьегамхоша КПСС XXVI съезда, тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш, экономиках долча дешеш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. К. У. Черненкос ер укзанеш. ХІаьта шоай дерриге а низаш цар оарцагІдаькад уж кхочашдара. Боккха толам баьккхаб Нохч-ГІалгІайчен хьайбаш леладераш. Карарча шера ийс бетта паччахьалкхенга массе долча тайпара хьайбай продукци йоахкара план кхоачашъь а ца Іаш, тІехкхочаш а хьй!

Хьайбаши иза тІара сатталареша деккаре заданий кхоачашъяьй 101 процент.

Шура — 101 процент, фуаш — 105 процент, тха — 105 процент.

План дика тІехкхоачашъяьй Ачхой-Мартановски, Надтеречни, Назрановски, Наурски районий боахамаша.

ЧІоагІа лоархІама да, совхоза цу юкъа хьаьккхачуаши паччахьалкхенга кхочушъеш ийсбетта ух шера хьайбай продукце дукхагІа хьакхан паччахьалкхенга шайн хилар.

ДІадахача шера ийс беттаца наьсадиза 477 тонн дукхагІа дезаяд дуьх. Шура — 2165 тонн, фуаш — 2379000 эзар, тха — 129 тонн.

Паччахьалкхенга хьайбай продукци йоахкара республика боккха толам кхы а боккхагІа хила йиш яр, нагахьа санна дерригача боахамаша шоашта хьалххашка оттадь заданеш кхоачашйойе. Дулх доахкара план кхочашъяьяц Грозненски, Малгобекски, Шалински районаша шура йоахкара — Грозненски Гудермесски районаша. ТІехьакс «Капусский», «Горячеисточненский», «Терекц», «Черногорский» яхийоле совхозаш.

Декхар санна летта хилча из ватт тІехьабусараш хьахьалеттераша тІехьаккебара, Іен лоаттагІа кийчо яра, дулх и-тран дукхагІа йоахкаре, карарча шера а ерригача пятилетка а хьайбай продукци йоахкаран паччахьалкхенга йоахкарен планаш толаме кхоачашъярах.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

БОАРРАМЕ БАЬБАЦ БОЛХ

Укх тӀеххьарча лана театрашна а концертни организацешна а шоай болх дикка тоабаьб. Нурадилов Ханпаший цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен театра сцена тӀа эттара хьалха оттаьй сийлахь-воккхача баьчча В. И. Ленина сурт-сибат юкъедола «Ленинана» яха спектакль. Цунна еннай РСФСР Пачхьалкхен преми. Доккхий толамаш доалаш чакхъяьлар театра Москве хинна творчески отчет.

Укх шера хьалхарча пхий квартале социалистически яхье хьалхара моттигаш йоккхаш хьадсагӀа М. Ю. Лермонтова цӀерагӀа дола эрсий драматически театр, массаза а производственно - финансови план кхоачашъеш да тенийий театр, тоабаьб ший болх филармоне. Нохч-ГӀалгӀай культура а искусство а езарацта доккха цӀей кулаш чакхъяьлар СССР халкъа артиста, Социалистически Къахьегама Турпала, Эсамбаев Махьмуда 60 шу дизара юбилей.

Культпросветучрежденешка а болх дӀахьо интернациональни, патриотически кхетам балара гӀулакх дӀахьо тоадеш, къахьегамхой хьашташ кхоачашдеш, клубии балха мел йолча формаех а методех а пайда эцаш, вай ханара нерда цӀейш, обрядаш хьакхоллаш. Уж масалаш доаладир, укх деношка хиннача республика культура министерства отчетно-хоржамий партийни собране доклад яьча партбюро секретара Ф. Цолоевас.

Бакъда, кӀезига дацар гучадаьха кхоачамбоацараш.

ХӀанз а актуальни я репертуара идейность лакхъяра, цун дикал тоаяра министерствана а цун партийни организацена а хьалхашка латта проблемаш. Дукхача постановкашка, концертни программашка гуш да исполнительски а режиссерски а нийса доаца хӀамаш. КӀезига я вай заманхочох, къахьегама сагах лаьца дувцаш а кхийолча вай ханара проблемех лаьца дувцаш а йола спектаклаш. Тоас а чӀоагӀъе а езаш я пачхьалкхен, планови, къахьегама дисциплина, зрителаца беш бола болх.

Нийслу финансови дисциплина гӀожа телхаеш йола моттигаш. Из бахьан долаш цхьаболча кулгалхой дӀабаьхаб, воккарна выговораш а алапий техка дезаш гӀодаш а техад.

Массехк шу да «Вайнах» яхача ансамбла программе ца кувна. Цу гӀулакха цхьаккха хӀама деш вац ансамбла керттера балетмейстер Т. Элембаев, Министерствас а цун партийни организаце а боаргӀаш бола тӀахьожам дезаборе ишта хургдацар из гӀулакх.

Клубий учреждененашка кӀезига я болх беш хоровой, театральни коллективаш, кхьа я художественни самодеятельноста жанраш. Из къаьстта гучадаьлар республика художественни самодеятельноста Грознерча къахьегамхошта гойташ хиннача отчетни концерташка.

Отчетно-хоржамий собране гучадаьлар, хьалхашка латта декхараш довзаш, уж кхетадеш а партбюрос шой болх ца баьлта. ХӀана из иштта? Цу хаттара жоп лушдар собране хиннача пленешка къамаьл деш РНМЦ отдела заведующе С. Пятаева даь къамаьл. Цо аьлар, цхьан коммуниста отчетага ладийгӀадац партбюрос. Коммунисташта шоай декхар довзийтара, хьинарегӀа къахьега уж Ӏомабара, кхетабара, оаргӀа бахара эггара дикагӀа йола школа я цу тайпара йола отчетий. ХӀьта уж вай хулаш яц. Комсомольски организацена новкъостал деш цхьа коммунист вац, вай хилац комсомольски сорбанешка. Геттара эсала лел вай пенагазетий болх. Социалистически декхараш тӀаэц вай, уж кхоачашдира тӀахьожам лоаттабац. ХьалхагӀа хиннача собранешка тӀаийца решенеш кхоачашъяь а яьц дувцац вай.

Культура министерства чуйоагӀача коллективашта партийни кулгалдар тоадара тайп-тайпарча сесӀоашта коммунистий терахь тӀаозадар В. Неумоннас, М. Богатырева, И. Иржакске даь къамаьлаш. Масала, хӀана а къоастадаь даьнадац культпросветучилищена керда эздан хьайра гӀулакх. «Антерэ» яхача артисташта лаьрхӀа хьалъяьча общежите бах малаш ба ца хов вах. Иштта, Москве бахалехьа цу общежите баьра Нурадилов Ханпаший цӀерагӀча театра артисташ юхаӀаьбаьхкачул тӀехьагӀа общежите моттигаш я йоалаш бисаб, цун ахминистраце цу цӀенолла кхыкхе вах чухоашабаьнаб. Из гӀулакх да партийни организаце а культура министерства а къоастаде дезаш. Республикански тенийий театре болх беш а кхо группа — эрсий, нохчий, гӀалгӀай. Массехк шу да цар массане а эрсий меттала спектаклаш уттаю. ХӀьта нохчий а гӀалгӀай а бераш дус шоай наьна меттала долча спектаклашка хьажа таро йоацаш. Цу дешах лаьца къамаьл дир цу театра директора коммуниста М. Хоидиева. Артисташ тоьац укказа, къаьстта маӀа нах. Керда хьайнараш чухошабе общежити яц.

Дизза дола принципальна къамаьл хиланзар собране. Цунах лаьца дика аьлар министра заместитела А. Митрофанова. Тахан вай дӀахьош яр, аьлар цо, шера цкъа мара ца хулаш йола эггара бехктонкамегӀа йола собрания я. ЦудукъагӀа нийсагӀа а доагӀаш а дар хӀара коммуниста деш дола къамаьл дайчун а ца деш дисачун а анализ еш даларе. Из тахан вай вӀаштӀехьдоалаш дац. Из нийсденнад цаан а йоацаш вай болх барах, хӀара коммуниста хьалхашка белгалдаь оттадаь декхар ца хиларах, хьалхагӀа дийнар кхоачашдара партбюрос тӀахьожам ца лоттабарах. Из деррига вай ханнахьа даьдаларе, тахан дувца а анализ е а дукха хӀама хургдар.

Бакълув министра заместитель. Из деррига цо а кхыча коммунисташа а хьалххагӀа кертагӀдаькха даларе, партийни организаце болх тоабара йоакхо яьлаларе, тахан деш дола къамаьл кхычa бесса а хьидда а хургдар.

Белгалдаьха кхоачамбоацараш сихагӀа дӀа а доахаш, министерства а цунна подведомственни организацей а болх тоабара, хьалхашка латта довкхий а бехктонкаме а декхараш дизза кхоачашдара тӀаберзабаь сецам тӀаийцар собране. Хержар керда партийни бюро. Цун секретаралла хержар А. Мазаев.

Б. АБАДИЕВ.

К. У. ЧЕРНЕНКОЙ А. Н. МУХАММЕДАЦА ХИННА КЪАМАЬЛ

(Чаккхенааг.
Дӏадолалуш 1-ча оагӀон тӀа).

Гаргарча Малхбоалера хьал дувцаш вӀаши дагабоалача хана белгалдаьккхар, США-н Израилец, шоашта юкъеоаттача стратегически альяцага хьежжа гӀулакхаш а леладеш, тӀехь-тӀехьагӀа къизагӀча тайпара ледабу Ӏарбий мехкашта духьлара шоай агрессивни никъ. Цу наькъагӀа чакхдаккха лаьрхӀар — Ӏарбий къамаш мукъадахара болам болабе гӀертилца, эггара хьалха прогрессивни режимаш а йохаеш, империалистически экспансена бола никъ мукъабоаккхилга. На гӀулакх чакхдаккхара тӀаергаш и сепаратни тийшаче балха политика, Ӏарбий мугӀараш доладе гӀертара политика, регионе США тӀема низаш дукхагӀа хилийта а гӀертаж.

К. У. Черненкос бакъдир Гаргарча Малхбоалера конфликт деррига чудоацаш, нийсача наькъаца, хоадам болхаш дӀайоамнилга алкха коллективни низаща мара, цу гӀулакхена хьашт долаш мел бараша, цу даькъе — ООП — Палестина Ӏарбий халкъа цӀе цаӀ мара йоаца законни вакал а йолаш- даькъа а лоацаш мара хила йиш йоацилгах Советски Союз тийша хилар. Дуккьал циггара хьайоагӀаш я Гаргарча Малхбоалера гӀулакхаш тоадара хьийъехьара йоазаш йола советски предложенеш. А. Н. Мухаммеда аьнвад, Ӏарбий дунен тӀа шерра могаеш йола уж предложенеш НДРИ йизза хьаллоац.

К. У. Черненкоя А. Н. Мухаммеди раьза хиннаб Ӏарбий халкъий хьаштаьца дӀадехар Ӏарбий мехкий антиимпериалистически, къаман - патриотически низаш, цу даькъе сопротивлене палестински болам а болаш, айхха агӀа вӀаши кхотадара. Из хиланза даргдоацаш хӀама да империализмаца сионизмаца духьлларча нийсача наькъаца чӀоагӀа машар Гаргарча Малхбоале оттабарах Палестина Ӏарбий халкъа законагӀа йола бокъонаш Ӏалашъяран тӀахьарча Ӏарбий ковсаме толам баккхара.

ВӀашагӀкхетаре дакъа лоацаш хиннараша хьалда харцахьа хаьрхӀар Персидски заливая ЦӀеча форден районашка шоай тӀема низаш совдахара, укхаза ядача пачхьалкхений гӀулакхашта юкъегӀертилга шоайе дерхӀаш США-н НАТО гӀоллапарча цар партнераша лоладу гӀулакхаш. Цар бакъдир иштта Советски Союзи Демократически Йемени Индийски океанах машара зона яра ядданза тӀехьа хилар а.

Къамаьлаш деча юкъе дакъа лоацаш хилар: советски оагӀонгахьара — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, КПСС ЦК член, СССР кхыча мехкашцарча гӀулакхий министра хьалхара заместитель Г. М. Корниенко, КПСС ЦК член, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник А. М. Александров. КПСС ЦК Дунен дакъхаштa хьаерча отдела заведующе заместитель К. Н. Брутенц; юкъойеменски оагӀонгахьара — ИСП ЦК Политбюро член, ЦК секретарь А. Х. Ярьа, ИСП ЦК Политбюро член, НДРИ Премьер - Министра заместитель А. А. Баазиб, ИСП ЦК Политбюро член НДРИ кхыча мехкашцарча гӀулакхий министр А. А. Ад-Дали, СССР-ера НДРИ посол А. Бен-Хусейнун.

(ТАСС).

Малгобекски бурув тохара балхий управлене дика вовзаш вола сий деш саг я номер 948 йолча буровой оператор - коллектор йола Краснова Евгения Никитична. Ер ткъаьн цхьоалагӀа шу да цо управлене болх бу.

Шийна хоар, карагӀдаьннар наьмарша дӀалу Красновас уллув болх, беш кхетирхошта.

Хьаьнала къахьегам белгал а боаккхаш, дунна енчай «Къахьегама ветеран» яха медаль, дукха сийлен грамоташ, ахчан совгӀаташ.

Дика болхло хиларал совтӀа, УВР общественни вахаре а хьинаре дакъа лоац Красновас. Из я профсоюзни комитета член, халкъа тӀахьожама группа член.

СУРТА ТӀА: Е. Краснова.
З. БАТЧАЕВА сурт.

Даьхе хорам тойтача денала сийна-къахьегама вахта

Хьалхара моттиг дӀахецац

Массе шерашка сийна дика толамаш доахаш къахьег укх шера а Нохч - ГӀалгӀай гӀишлон управленена чуйоагӀача СМУ-7 коллектив.

Сийлахь боккха ча Даймехка тӀем тӀа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дузача денга къахьегамий вахте а этта, шоай кхоачамашка цӀаьхха юха а хьежа, керда социалистически декхараш тӀаийнар управлене бригадаша, участкаша.

Царна юкъе къаьстта дика толамаш доахаш хиларна белгала я Магомадов Лаьча керте латта комплексни бригада. Дуккьал ер шу доладелча гӀове, цу бригадо кхоачашдаьд 645 эзар сома маьха гӀишлон - монтажни балхаш. Из пла дикка совгӀа хул.

ХӀанз цӀи хеза бригада я Нохч - ГӀалгӀай «Чечингснабсбыт» яхача управленена чуйоагӀача универсальни базана реконструкци яра балхаш чакхдоахаш.

Массаза а сийна хӀара дийнахьара нормаш 140—150 процент кхоачашъю бригада хӀара дийнахьа.

Къаьстта дика къахьегарна белгала ба бригадера Лешиев Муса, Магомерзаев Апти, Сельмурзаев Адам сийна бола каменщикаш, газоэлектросварщик Эсарханов, монтажникаш Магомадов Абу, Арсанукаев Дида, иштта кхыбараш.

Цул тӀехьа ца юсаш бола бу Арутюнянц Арам керте латтача бригада коллектив а. Уж шы бригада я, ерригача СМУ, Котало сийна эггара хьалхарча къахьегама вахте эттарех.

Хьинар айдаь

Арахецача продукце дикал лакхъяра къаьстта боккха тергам тӀаухийт тӀеххьарча шерашка Грознерча радиотехнически заводе коллектив. Цунна дола къаьгга тешал да заводе хӀаеш йола продукци чӀоагӀа хоатташи дӀадоаци хилар.

Дикача къахьегама толамашца чакхбаьккхаб предприяте коллектив укх шера дӀабаха бархӀ бутт а. Продукце боарам цу юкъа лакхбеннаб 107,7 процентага кхоачаш. Арахецаш йолча ерригача продукцех 31 процент яр пачхьалкхен дикала Знак тӀалатташ арахецаш я.

Укх деношка Сийлахь - йоккха Котало яьккха 40 шу дизара йолча къахьегама вахте а этта, болх беш болча заводчанаща лерхӀ шу чакхдалале еррига арахецача продукцех 40 процент яр дикала Знак тӀалатташ хилийта.

Толамаш доахача шоашкара масал телаш хиларца белгала я Н. Сергиенко керте латта ворхӀлагӀча цехера сборщикий бригаден С. Синчуков керте латта шоллагӀча цехера регулировщикий бригаден.

Къаьст - къаьстача болхлошта юкъе дикагӀа болх беш хиларна белгала ба литейщица Терентьева Антонина Михайловна, регулировщикаш Н. Каракалева, Н. Лукоченко, иштта кхыбараш.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссешка

Юрта боахама, кхалнаькъ къахьегамен бытен, наналл берали лорадара дешашта, унахцӀено лоралран социальни Ӏалашонлех йолча Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссей цхьана заседани хилар. Цига дийцад Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта боахаме къахьегача кхалнаькха къахьегама, быта, салаӀара, медицински гӀулакхаш дара хьалхи КПСС ЦК майски (1982 ш.) июньски (1983 ш.) Пленумий решенешка хьежжа из тоадара де дезареш дола доал.

НГӀАССР юрта боахама министра заместитела И. А. Гиреева, НГӀАССР юрта боахама болхлой профсоюза ЦК доверенна лора П. П. Мироненко докладага ладийгӀачул йийцачул тӀехьагӀа, НГӀАССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссена белгалдаьккхар, республика советски, боахама, профсоюзни органаша, парте XXVI съезда, КПСС майски (1982 ш.) июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъеш, юрта боахаме къахьегача кхалнаькха къахьегама, быта, салаӀара, медицински гӀулакхаш дара хьалаш дӀахо тоадара, белгаладара болх чакхбоакаш хилар.

Укх тӀеххьарча шерашка дикка чӀоагӀъеннай республика юрта боахама министерства колхозий материально-технически база, лакхъеннай боахамий энерговооруженность. Керда производственни мошносташ болх бе йолаялийтарох болх беш ярашта реконструкци ярон йиш хилийтай дукхача халача балхашта механизаци еш цу министерства боахамашка балхаш деча 873 кхалсага къахьегам атта баккхен.

Карарча пятилетка 3 шера республикий юрташка хьалдаьд 1734 эзар квадратни метр чуӀе моттиг йолаш дола цӀенош, шеръяьй клубийн культура цӀенойн, столовий, берийн медицински учреждененей, юкъарча дешара школий, комплексни приемни пунктий, тикай, социальни гӀулакхашта лаьрхӀача кхыча объектий сеть.

Бахача нана медицински гӀулакхаш дара ьыгув болешагӀа дола хьалаш вӀаштӀехьдахар дукха юрташкарча амбулаторно-поликлинически учреждений балха режим хийцай, диспансерий тӀахьожам лоаттабара унахой контингента учет тоалай, профилактически балха дикал лакхъеннай, городашкарча дарбанен санитарии учреждений оагӀонгахьара шефски медицински новкъостал цу юрташта.

Тоадаьд кхалнаха акушерско-гинекологически новкъостал делга.

Цунна цхьана, комиссе дувцаш оттаде деш нийсдеча хана республика Лакхехьарча Совета депутаташа цӀенхашта кхоачамбоацараш хьагучадаьхад юрта боахаме къахьегача кхалнаькха къахьегамен бытен хьалаш тоадара, цар унахцӀено лорара даькъе.

Республике хӀанз а дукха кхалнах бе юрта боахаме, къаьстта хьайбай боахаме кулгашца хала балхаш деш. Юрта боахама министерства кхоачам болаш уӀла тӀаьхийтадац производственни процессашта комплексни механизаци яра. Доахана фермашка 28 процент, кхо тӀанча балхаларий фермашка — 61 процент, уна фермашка — 10 процент мара яьц на.

Дукхача советски юртбоахамен органаша Ӏалашдац «Еза хӀамаш хьалъяйчен дехьа-сехьа йоахачей хана кхалнаха тоьачох эггара кӀезигагӀа муть тӀабужабол бола керда нормаш юкъейоалалра хьакъехьара» СССР Министрий Советен ВЦСПС-ен совнам кхоачашбара колхозашка совхозашка чакхдоахача гӀулакхашта лертӀа тӀахьожам лоаттабелга.

Хьайбай боахаме къахьегам вӀаштӀехьбаккхара керда прогрессивни формаш шортта юкъенхуха. Шурий-тоьарин фермашка лоярашка шо да мукъа а долаш шин сменагӀа болх бергбола режим ледаьн. Кхоачам болаш уӀла тӀаяхийтац кхалнаькха механизаторий къахьегама хьалаш тоадара, хала балхаш ду кхалнаха сменаш кхеча кхозаш, галаш дӀакхухаш.

Дукхача колхозашка совхозашка шеко а шера кхоачашъяц кхалнаькха къахьегама хьалаш ца лоадеттей тоадара комплексни планашка оттаьа мероприятеш а санитарно - унахцӀеной мероприятеш а. Масала, НГӀАССР юрта боахама министерствага доал долаш йолча 34 совхозахи 38 колхозахи 15 колхозей 17 совхозей фермашка бытови помещенеш вӀалла я а яц. Царех дукхьа яраш цӀе угаш ловаш кийчъяьяц, тишача помещенешка я.

Шелковской районера Ленина цӀерагӀа, Сунженски районера Кирова цӀерагӀа колхозаш, Урус-Мартановски районера «Гойтинский», Шалински районера «Джалка» яха совхозаш, кхыдараш санна долча боахамашкара санпропускникаш болх ца беш а пайдана йоацача лаьтта а я. «Горец» яхача совхоза 3 ферме душевойшн гардеробнеш яц. Болх беш бола кхалнах во Ӏалашбаьб спецбарзкъашца, спецкогагӀирсаца, хӀарайр лоравеча кхыча средствашца.

Комиссе членаша дӀалийцар юрташкарча кхалнаха медицински гӀулакхаш делга вӀаштӀехьдаккхара даькъера доккхий кхоачамбоацараш. Республика юрташка баха нах больницашкарча маьнгенца кӀезигагӀа Ӏалашбаьб, республика бӀарчча хьайппача баьчул. Юрташкарча дукхача медицински учреждений материальни база хила ма езара яц. Нийса доацараш леладу болх беча кхалнахага профилактически хьажар чакхдоаккхача. Кхалнах балха дӀайбеча, цар къахьегамен салаӀарен режим кхоачашъеча, берагӀа бола кхалнах аттагӀа балхаш тӀа боахийтача хана къахьегамех дола законодательство цӀенхашта телхадеш моттиг я дукхача колхозашка, совхозашка, пачхьалкхен кхыча юртбоахама предприятешка.

Массаньахьа а Ӏалашъяц кхалнаха тоьаж аьгув болаш хургйола приемни пунктий балха режим; царех цхьаяраш общественни производстве уж балха болча хана мара болх беш хилац. Эггара сагатагӀа энаш доача товараша юрташкара къахьегамхой Ӏалаш ца беш моттигаш хул цхьаза цхьаболча районашка.

НГӀАССР юрта боахама министерства геттара во леладу хьайбаш кхоабача комплексашка профилакторенш хьалъяра гӀулакх.

Юрта боахама, кхалнаькха къахьегамен бытен, наналл берали лорадара, унахцӀено лоралран социальни Ӏалашонлех дешашта йолча Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссена НГӀАССР юрта боахама министерствана, моттигерча халкъа депутатий Советашта могадаьд белгалдаьха кхоачамбоацараш дӀадоахилга.

КУАНДА (Читински область). 1 октябрь. (ТАСС спец. корр. В. Бирюков, М. Бородьков, В. Жилияков, М. Прутнев). Тахан Куанда яхача станце Ӏойиллай «дошо» чӀегиж, Байкало - Амурски магистрала керттера машинатичь Ӏобилла балара символ я из. Ханал цхьа шу хьалха хьабийллаб поездашта «Ленагара Амура-тӀарча Комсомольске бода никъ.

Аянлайлерий салонашка, вертолеташка, автобусашка, «дошо» чӀегиж Ӏойиллара цӀей долча сиха кхача гӀерташ баьхкаб из котало яьккхараш. ГӀишлонхой болча баьхкаб смежникаш — «болхлой эстафета» доакаьшхой, шефаш. Укхаза ба Новокузнецкий металлургаш, Тайшетера шпалаш хьаераш, Воронежера Улан-Удэе тӀаьй конструкцеш хьаьраш. Трассе айхха рельсий доаньой дийна цӀеш. Ойлазай наькъа пелаш я: баламах балам а тӀеха, трассе къахьегаш ба бӀаь совгӀа долча къаман, народностей викалаш.

Сий долча хьалхьашта юкъе — доме инарел. Советски Союзе шозза Турпал Д. Лелюшенко, СССР летчик - космонавт, Советски Союза Турпал Ю. Малышев, Сийлахь боккхача Даймехка тӀема ветеран, «Кхоначе гварде» член В. Борщ.

Моттигерча хана кхьайта сахьати пха минути яьннай. Хьалхашка гӀолла рельсаш Ӏоякха оача, кийчъяьча трибунашкахьа йолалу А. Бондара бригада путеукладчик. Из тайжка дӀатӀехйоал «Хьоне. Даьке, тха хьинаре къахьегамӀ» яха дешаш тӀадолча доккхача транспарента юкхе гӀолла. Керда Ӏобеххача жагӀийна лакхе фепа эта а эгаш уллл хьалъяйль шпалехи рельсехи яь решетка. Сийрдача маьлха вӀашараша хета а хетийт чӀегиж дошо йолаш сийна. Зовне ек оркестра йеш. символически никъ Ӏобуллача тӀайоагӀа И. Варшавске бригада гӀишлонтьяра комплекс. ЦӀаш а хилар вӀашагӀкхет къулбаседен Транссиба рельсаш.

Трибунаш тӀа — БАМа символически дӀоагӀа. Иштта шу хьалха яз дӀаденналдо ВЛКСМ XVII съезда цӀерагӀча Всесоюзни ударни комсомольски отряда. Цу хана пох ах деннадо стройки малхбузехьа дӀаболхача боецашка. вож — малхбоалехьа болхачара.

ХӀана отряда командира В. Лакомовен комиссара В. Мутишинен вӀашагӀхотт на дӀоагӀа. Кагирхоша сийленца хьохчашхьаь парлетен Дальхенов тӀадилла декхар.

Хьалхарча деношка декъ хьинаперча десатий боаманна рекордни темпаща дӀадолаяир гӀишло яр. Трасса хӀара участке стахановцаша сиха болх бар традици, хьалхарча пятилетка турпалий вахта сийленца дӀахояхьар хинна дӀаттар. Хьахинар гуш да Ӏодахкхьад пха эзар километр керттера станцешна наькъаш, хьалдаьд 4200 тӀаьхи искусственни сооружени, дӀа-юха дилаьд 570 миллион кубически метр лаьтта.

«Дошочa» чӀегилгий рельсаш дӀачӀоагӀье бокъо лура сий деш бӀухой-машинистникой викалий, уж ба БАМа малхбоален оагӀо чакхъяьккхараш. Из лоархӀаме событи хиннай укх шера нийсагӀа вай хьатӀаотташ. ХӀанз бӀаьш бригадаши доакъашхойн сийленца дӀахьош ба Сийлахь-боккхача Даймехка тӀем тӀа Котало яьккха шовзткъа шу дизара сийна хетаьль къахьегама вахта.

ХӀаьзаа Ӏояхкхача рельсаш тӀа гӀолла Ӏокхкхобал ВЛКСМ ЦК «Комсомольская правда» яха агитпоезд.

— Тхона, эксплуатацешта, деррига а дӀадолалуш мара дац, — йоах, Куанда яхача станце тепловоза машиниста А. Репина. — Хьалхара вокзал, хьалхара состав, хьалхара пассажираш. Дукха гӀулакхаш да хьалхашкехьа: укх шера машинаькъа коллективо дӀа-юха хьоргба йийтта миллион тонн совгӀа фрахт халкъа боахаме кхув.

Ер фанфараш. Турпалий рашта хьалхаьца хьалхала БАМа хьалхара чакхбаьккхараша оттаь къахьегама сийлен монумент. Цун бехке да «Байкало-Амурски магистраль хьалъярах» яха мемала сурт. Из совгӀат бӀаргаго йиш тахан укхаза гулбеннача къахьегарчар наьгха тӀа.

ЦӀей сийца хетаьль торжественни митинг хилар Куанда яхача станце. Цига къамаьлаш даьча КПСС Читински обкома хьалхарча секретара М. Матафонова, транспортни строительства министра заместитела, ГлавБамстроя начальника К. Мохортова, машинаькъа бӀун начальника, инарел - лейтенанта М. Рылова, наькъа монтерий бригадираша Социалистически Къахьегама Турпала Л. Казакова, И. Варшавске, А. Бондара, «УзБАМстрой» СМП начальника А. Ризаева дийцар парте XXVI съезда, цул тӀехьагӀа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш вахаре кхоачаш а еш, бамовцаша пятилетка план яр укх шере чакхдоаккхаргхиларах, заманел совгӀа кхы тӀа а машинаькъа 130 километр йола Тында — Ларба яха участок болх бе йолайолийтаргхиларах.

Митинге иштта къамаьл дир ВЛКСМ ЦК секретара И. Орджоникидзе «Мостострой»-10 треста бригадира В. Хромова, «Бамстроймеханизация» треста бригадира Н. Таликина, Кузнецки металлургически комбината парткома секретара Г. Юнина, Байкало - Амурски машинаькъа начальника В. Горбунова.

Дегаш айденна тӀаяц КПСС ЦК-га, СССР Министрий Советага душ дола рапорт.

Поездаш гӀоргья БАМ-е гӀолла

ЧАКХЪЯЬННАЙ ХЬАЛХАРА ЗАНЯТЕШ

БОАГӀА ЛОСТАМ БЕЛАР

Малгобекски районни больнице болх беш дукха кагирхой ба. Цар шоай политически сакхетам лакхбу «Идеологически къовсамий кагирхойн» яхача комсомольска политпроса школе. Цига дешаш ва 22 саг. Хьалхарча заняте бар хӀанз болх беш мел бараш. Берригача вай мехка политдешаре дакъа лоацараша санна, укхаза а къамаьл хилар «Лакха эффективность йолаш къахьегар, толамений тилетка чакхъяккхар — хӀара сага, ерригача къахьегама коллективай патриотически декхар» яхача темагӀа.

Цу къакъехьа йе дувцаш цар пропагандист волча больницa хирурга Ибрагимоа Ибрагим Юнусовича ладувгӀа безам боагӀарбоча тайпара хьахьекхар республикий а района а къахьегамхоша цхьайттагӀча пятилетка декхараш кхоачашдар дукха тӀагӀерта къахьегама мул боаккхаш халар. На гӀулакх Ӏалашдеча наьха унахцӀено лорасга вай керттера декхар да, аьлар, цо. ТӀаккха айхха шоай балхаца дийза дар цо къамаьл. Больница коллективо низаш оарцагӀаьхад бахача наха еш йола диспансеризаце из хула шерагӀа кхоачашъяра, унахошна дарба дикагӀа дара. Цу хьакъехьа кӀираме пийна тӀалатта декхар боккхача бехктонхамца кхоачашдан-за дарг ца хилаб белгалдаьккхар пропагандиста.

Массехк дош аьла безам ба И. Ибрагимова цхьоалагӀа балха оашах. ВорхӀ шу да цо нийсса партийни организаце тӀадилла из бехктонкаме декхар тешаме кхоачашду. Цул совгӀа «Знание» общества лектор а халкъа заседатель а хиларца цунна йовз районе а республике а хула лоархӀаме событеш, уж кийса яхка карагӀдоал. Цу дерригне йиш хулийт цунга вахаре денала никъ дуцца. ТӀаккха иштта водчо оала доли а дикагӀа дуж наьха легашка.

Бухсоцнаш ала безам боагӀа цар школа ладувгӀараш берригаш лаьохкӀа дешара заведенеш чакхъяха комсомольцаш кагирхойн хилар. Шоай хьалхарча заняте цар массане барт бир совгӀа политдешар чакхдоаккхаш хинна цхьацкайола ледарлонаш дӀаяхара, из кхы а цайлавегӀен безамегӀен хургдолаш вӀаштӀехьдоаккхара.

Л. УЦИЕВА,
ВЛКСМ обкома пропаганда культмассови балхен отдела инструктор.

ДЕКХАРАШЦА АЙХХА ДУВЗ

Шоай хьалхарча заняте керттера терко балха эффективность лакхъяра тӀеэрзайир «Грозгипросельхозстрой» института «Къаманта юкъера гӀулакхаш дегӀахара дешаш» Ӏомадеча семинарски группана юкъебоагӀача ладувгӀараша. Цар группа латт нуззашка дийна даьшнача 15 сагах, хӀьта уж берригаш болаши йиллача ханен дӀайолаелар укхаза заняти.

Пропагандиста Вейсман Григорий Данииловича дийцар керданча шера шоаш Ӏомаергйолча курсах. ТӀаккха леице хьисапе кӀоаргга хӀайовзийтар хьалхара теха. Дуьнца дешаш айхха шоай балха гӀулакхашца дувзар дукха хьалке кийчъяь конспект, балха хьокхамаш хьагойта таблицаш йолаш вар из. Юкъара декхар кхоачашдеш а дукхача къамий викалех латташ а йолча шоай коллективе КПСС ЦК июньски, декабрьски (1983 ш.). февральски, апрельски (1984 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъеча карагӀдаьннача гӀулакхех, болх юхабеттача кхоачамбоацарех дийцар. Массане теркам тӀаэзар проектий дикал тоализа ярг ца хилара. Уж шоай даиннахьа а замо дӀа ма дехкара даккха гӀалат долаш а уттаь йоахнагӀа — вай хӀаране декхар, аьлар, цо. Цу даькъе дика накъахалле яьннараш хьоахабеш белгалбаьхар социалистически яхье котало яьккха архитектурно - планировочни мастерски болхлой.

Пропагандиста проектий дикал лакхъярах лаьца дувцача хана, зале баьгӀачар: «Царех дуккхараш къалларца пайда ца эцаш яьшкаш а демах йиза укх аьнна, дешаш юкъехайеэр. Из бакъда, аьлар дӀахо къамаьл даьча пропагандиста. Из ца хилийтара вай эггара хьалха бе дезар хьалхалатта опыт шерагӀа йоархалр, керда литература кӀоаргагӀа довзаш хилар, уттаю проекташ вахаре хулача эргалонашка хьежжа кийчъяь хилар да. Из Ӏалашдара тӀеэрзаь хила еза вай хӀара заняти а.

Цо аьннача тӀатехар дир ладувгӀар йоача Сеюшкина Мария Григорьевнас. Цо, аьлар, института коллектив хьалхарча квартала план кхоачашъяьяц. Бакъда, из кхетаде дагӀац саха талмаста болх баьлга сенна. Проектий дикал лакхъяра чӀоагӀа къовсам оттабаьб ерригача отделашка хӀанз лаш аьнна. Дика хет хӀанз мугӀагӀа парте дӀадехаш хиллара, из иштта дича бакъахьа хилдрах вай кхийтта. Дикал цхьа бахьан мара терхал а ца еш. йоккхийча пиф оашка яхача гӀертарах тӀехьале хилаш Цо дийцачое раьза бар зале мел хиннараш.

Хьалхарча заняте дахьехар пропагандист шийна хьалхашка латтача декхарех дика лоархӀаеш волга, цо юкхьанца дена занятешта нийса лостам лургболаш болга.

Л. ШАЙКОВА,
парте Октябрьски райкома партийбинета заведующий.

Письмош лергIа

КО ДОГIА ГIЕРТАРАШ

Тахан вай берригача мехка чакхйоаккхаш я школьни реформа. Царте хьалхадяшна оттадаь дехкар да кIоаргa хаянеш а йолаш, дегIа унахцIена, къахьегамца безам бедаш, политически сакхетаме вола саг хьалхкхевелга.

ХIара дезалга, берригача советски халкъага кхоачаш, беззза лоархIаш болаш гIулакх да из.

Из кхоачашдеча керттера дакъа кхоеч хьехархочуга. ЦIудукха вай мехка лоархIаш, сий деш, ма хула йоакхо ер далаву из.

КПСС ЦК школьни реформах долча документаш тIа чIогIа теркам тIабахийта дувц педагогически кадрий къахьегамех бытен хьалаш тоадарах, хьалхарча аргIагIа царна чуIе фусамаш кларах. Халкъа депутатий Советаш, халкъа образование органаш, профсоюзни комсомольски организацеш дехкаргIйла яьй уж хьалаш Iалашде, хьехархой хадданза йоакхо е.

Цхьабакъда, цхьайолча меттигашка уж бехкетахаме декхараш диадденначоа тара да.

Поккхача Ачалкхерча юккъерча школа хьехархочо Н. М. Малороева язду: «Нохч-ГIалгIай университет а яьккха, со Поккхача Ачалкхе балха дIахьожавеш квартира лургъя, аьннадар сона. ДIакхаьчача йийца квартира кхычо дIалаьцаяр. ХIанз тхо чудахаш дола цIа зIамигa, готта да тха дезала. Цул совгIа, наьха кой ваха хала да. Массаза а озавенна хила веза. Дукха ха йоаццаш хьалдаь даьнача, цIеношка квартира лургья аьннадар тха дезала Малгобекски горисполкомо а райОНО боллоша а. Цох хIама хиланзар. Уж шоай безам болча бесса дIайийнъяр «Алханчуртский» совхоза кулгалхоша.

Со а са сесаг а цхьаццхьан шера болх а беъ дIадаха лаьрхIа даькка дацар укхаза. Ачалкхе массаза а даха а тховшта ховш дар бераштa дIадала а лаьрхIа даьхнадар. ХIанз долча хьалашка (зIамигa бер а да тха) тхо укхаза доахалой тамаш я».

Письмо тIа дувцар сагота хила везаш гIулакх дар. Юртарча школашка йоккха проблема а хинна дIаэттад педагогически кадраш балха тIа дIачIоагIъелга. Юрта Советаш, боахамий кулгалхой хьехархошта шоашта могаш дола гIулакх де гIертилга хоьш дар. Укхаза иштта нийсдадарах тамаш а еш, письмо тIа дувцар бакъдий хьогI аьнна хеташ Ачалкхе лахар тхо.

Цу деша дух тIа довлара эггара хьалха къамаьл хилар цкa моттигерча юрта Совета исполкома председателаца Л. М. Панченкойца. Цунга хетт оаха:

— Дувцаш дойча цIеношка квартираш дIайийкъай е екъанза я?

— Уж совхоза кулгалхоша дIайийкъай. Цхьабакъда, цох тхога хаьтта хIама хинадац. Цу гIулакхах оаха баь исполкома соцам а бац е дIаенна ордераш а яц.

ТIаккха парех цхьаараш хIанзале дIалийна ма йий. Из мишта нийсденнад?

— Из совхоза кулгалхошка хоаттаргда оаш. Уж ба квартираш дIаеннарий. ХIьата сога оаш хетте, шии сага — М. Цыздоевний Р. Малороевний ца йоагIаш а еннай. Дукха бар тха юрта цIенoел хьалхи уж квартираш яла езаш бола нах. Масала, из хиланза дарвоацаш ма хIанз вай вувца хьехархо, участкови инспектор вола Н. Абадиев, кхыбараш. М. Цыздоев чувaха фусам йоаццаш вица вац. Карабулаке да вахача квартире (Нефтяная 10 кв. 8) прописка йолаш ва. Цул совгIа, цун ньна Полонкоева Абукари Довхана Йоккхача Ачалкхе цIенош да (ул. Ахриева, 12). ПаргIатта из а цун дезал а баха йиш йолаш моттиг я. Цхьабакъда, М. Цыздоев «Алханчуртский» совхозе квартирий учете оттача хане, 1981 шера, уж цIенош дьь нанийна Эсмуроевайна дIатIаяздаьд. ХIанз из а укхаза яхац.

ХIьата Р. Малороев, саг йоалайнза зIамига саг ва цар дaьна вахаш.

Иштта да юрта Совета исполкома председатело дувцар. Техкача из бакъдолга гуча а даьлар. Ма дарра аьлча, из бакъдолга ха гаьна ваха везаш вацар квартираш екъача керте латта профкома председатель А. Аушев а. Дувцаш доле цIенош из вахача гаьна доацаш, лоаллаха да.

Юрта моллагIа хIама сиха дIахов. Редакцера нах баьхкалга хайна дукха чах кхийтар тхох. Цар, цхьанне мо массане а йоахар М. Цыздоевний Р. Малороевний ца IоагIаш квартираш еннай. Раьза башар совхоза кулгалхошта.

— Мишта йийкъай оаш уж квартираш? — хетт оаха совхоза директорга М. Чумаковга.

— Цу гIулакхa болх беш комисси хиннай тха. Цо еннача предложенех профкомо йийкъай квартираш,— хIама гунахьа доаццаш санна дар дувцар.

Совхоза профком а администраци а вIашагIкхийтта квартираш екъаш заседани хиннай, аьнна яздаь протокол да. Из оттадаьд 1984 шера 25 июле. Протокола кIал кулгаш яздаьд совхоза директора М. Чумаковеи профкома председатела А. Аушевеи.

Цу заседание варий хьо?— хетт оаха директорга.

— Вацар. Со цу дийнахьа цIагIа а вацар, Грозне вар.

Хьагучча бесса, кулг а тесса дитад боахама керте латтачо нзаамо лоархIаме дола гIулакх. Квартира луш волча хIара сага вахара хьалаш тахка а тохкаш хьежавац хьалха, тIехьа уж хьанна яла еза.

Хьожаргда вай заседане дувца из доц мишта нийсдаьд, квартираш эшаш болчар учет а ергIа а укхаза мишта лелаю.

Карара шу дIадолалуш Конституце цIерагIен «Ачалукский» совхозаш «Алханчуртский» совхозах дIа а тела, цхьа совхоз яьй. ХIара совхозе къаьст-къаьста учет лелаьй квартираш эшаш болчар. Кхаь совхозах цхьа боахам хьибаьчул тIехьагIа квартирий учет а цхьаи кога тIа яккха йоар. Из укхаза даьдац. Профкома заседанe а яь къовстадаьдац кхаь юрта бахача нахах квартираш хьалха-тIехьа яла езараш малаш бе, цар списокаш массанена бIаргагуръйолаш хьаллтехац. Укхазара дIаболабеннаб из харцахьа бола, жилищни законодательства ца боагIаш бола некъ.

Из де дехкарийла тинна профкома председатель А. Аушев дукха ха яц из профкомe болх бу яхаш, бехказа вала гIерт. ХIьата хацар сона аьнна бехкеаш вала хIанз, из мелла ко догIа гIерте а ала йиш яц ше лелабер пийса доацилга ца хоеш из хинав, аьнна. Жилищни законодательство цо телхаделга, квартираш эша ергIагIа латтачар учет профкомо нийса ца лелаелга цкъа санна дукхаза а кертагIдаьхад Малгобекски горисполкомо.

— Жилищни законодательство «Алханчуртский» совхозе телхаделга белгалдаьлад оаха, — аьлар горисполкома председатела заместитела В. Заикинас. — Цу гIулакхага хьожаш хинай лаьрххIа вIашагIъелла комисси. Цо гучадаьха кхоачамбоацараш дIадоаккхилга хьадийхад оаха боахама кулгалхошкара.

Кегаденна да квартираштa учете оттача наха хьачутийнна наькаташ. Масала, квартираш екъаш хиннача заседане оттадаьча протокола тIа яздаьд Р. Малороев 1979 шера дехаз квартира учете латт, аьнна. Нийса дац из. Р. Малороев совхозе балха эттавац 1980 шера мара (3/VIII — 1980 шера техад, № 67 йола приказ). Нийса яц дезалий состав ювцаш цунна енна справка а. Саг йоалаянза волча зIамигача сага даь цIагIа мел вола дезалхо IотIаяздаь — да, наца, воша, веший дезал, кхыбараш.

Иштта а М. Цыздоевна енна справка а.

— Документаш хьаэаш уж нийса дий хIана хьежавац хьо? — хетт оаха профкома председателага.

— Уж справкаш яьъяр со вац, юрта Совет я. Са малагIа бехк ба?

Профкома председатела бехк буще, дувпа дукха да. Цхьаккха дича а де йоаш йоацаш, харцахьа даь хIама да юрта Совета исполкомe а дувцадехьа квартираш екъаш профкомон администрацеи оттадаь протокол нахага дIадалар. Квартираш къуьсаш тахан юрта лаьтта гIар-тата хургдацар жилищни законодательство телха а ца деш, деррига а терцал а даь, йоагIача бесса квартираш дIайийкъа яларе.

Из бехк ба профкома председатела а совхоза администраце а. Иштта бехк тIера бакха йиш яц Поккхача Ачалкхерча юрта Совета исполкома председатела а. Ха деза цоаш документаш хьанна лу, цар тIа йоздар нийса дий. Моттигера Совет боккъонца да хила еза шоай территоре тIа.

Дукха нах ба «Алханчуртский» совхозе квартираш эшаш. Нийса лелаеза цар учет. Оалбеза а ца беш, йоагI-йоагIачоа яла еза зIамигаш йола хIара квартира. Цхьаккха дича а бицбалийта йиш яц бераштa хьехам луш боахка хьехархой! Вай кхоане царех тийша я.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ,
тха спец. корр.

ДУКХА ШУРА ЙОАККХ

«Московский» совхоза шурий ферма Шалински районе эггара зIемагIа я. ХIьата укхаза къахьегаш мел йолча дояркий цIераш дикагIчарна юкъе йоах, хIанз аьлча, районе эггара дукхагIа шура йоаккх укхаза.

«1983 шера яьккхачул хIара Iаттагара 365 килограмм дукхагIа шура йоаккхаргья» яхача дешнагIа районе яьржача социалистически яхье карара шу долалуш дено хьалхаре моттиг хIанзалехьа а хIара Iаттагара 300 килограмм дукхагIа шура яьккхача Х. Темирсултановас лелайора. Цхьабакъда, тIехьарча бетта цул хьалхаьлар хIара Iаттагара 322 килограмм дукхагIа шура яьккха А. Бешировн. Цис бетта хIара кхоабача Iаттагара 3000 килограмм шура яккхара гаьна яц А. Бачаева а.

Шу доладелча дено боахама дикагIа къахьегача хьайбаш леладераштa юкъе массаза а цIи йоах скотника Д. Хасиева. Норма - 500 грамм йолаш хIара дийнахьа 900 грамм дозал тIакхет цо доал деча бежанашта.

Хьалхарча шерашка санна, карарча шера а планаш тIайна социалистически декхараши толаме кхоачашдеш ба совхоза хьайбаш леладераш.

Н. АСЛАХАНОВ.

Ер тхьаьи иIслагIа шу да Ассински консервни заводе слесарий бригадир волаш Перков Михаила болх бу.

МодлагIа агрегат цун бригадо тоаьчуз тIехьагIа тешцаме болх беш хул. Ший бригадерча нахагара болх хьабехаш, цар къахьегам дерггIа вIаштIехьбаккха хоеш вола кулгалко сайна воаз из цуна цхьана болх беча наха.

М. Перкова къахьегам белгалбаьккхаб дукхача сийлен грамоташа, ахчан совгIаташа. Из ва коммунистически къахьегама ударник.

Халкъа депутатий районни Совета депутат ше хиларах тарра дукха общественни декхараш, харжархой кхаьаш кхочушду Перкова.

СУРТА ТIА: М. Перков.
З. БАТЧАЕВА сурт.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

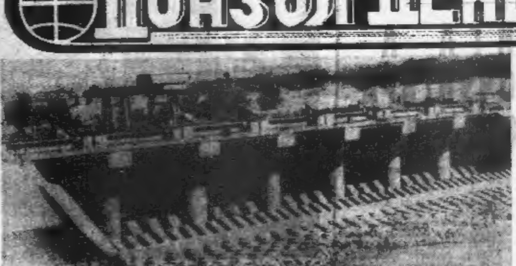

СРР. Румынех Югославех цхьана Дунае хьалъеш латтача «Аьшна коаналараш-П» яхача гидроэнергетически навигационни комплексе даь даьннад ГЭС-а керттерча объектах цаI — хий Iохеца апар (сурта тIа) — хьалдара бахкаш.

«Аьшна коаналараш-П» яхача ГЭС-е 16 гидроагрегат оттаергья хIаране 27 мегаватт низ а болаш. ГЭС-а румынски оагIорахьа бола бертболаш йолча берзI агрегатах шиъ ленинградски энергетикашка кийчъяй, вож ялх — советски документаци а йолаш Решицки машинашъеча предприяте.

ПланагIа лаьрхIача низага — 430 мегаваттага — кхаьчачул тIеккъагIа «Аьшна коаналараш-П» яхача ГЭС-о юкъера лаьрхIача хIара сагIоийна шерра-шера 1,4 миллиарда киловатт-сахьат электроэнергия тергъа.

Агерпресс — ТАСС сурт.

ФРГ политика: аьттехьа гола тохар

Европера политически хьал, кхерамзле Iалашъяра дош дуккхача дакъе ФРГ арахьарча политически наькъах тийша да. НАТО керттера европейски низ Федеративни Республика территоре тIа вIашагIтеха хиларах, цунца доазув долаш долча социалистически [illegible] бе-башха доацаш хета йиш йолаш вIалла дац из малагIча оагIорахьа дегIаух.

Ира экономически кризис йолча хана нийсденнад 1982 шера октябре ХДС (ХСС — СвДП коалици Iаьдала керте оттар. 1983 шера марте бундестаге хаьржа хьалха деш хинна хоржамаш хилале хьалхагIа цу партеша харжархошта доал деннадар цхьаш тоае экономика хьалтъяккхе яьбе болх ца хилар дIадаккхен. Цхьабакъда, ХДС/ХСС хоржамашта хьалхарча программа тIара а гуш дар, экономически конъюнктура къахьегамхой хьаштий чотах — предпринимателаш юхь тIа а налогови льготаш яларцел социальни гIулакхашта хьежадеш дола пачхьалкхен ахча кIезигдарцеи — хьалъяккха лаьрхIа коалици хилар.

Хоржамашка тешначул тIехьагIа Г. Коля правительство, пачхьалкхен ахча «нходе» а «рыночни экономика» гIулакхашта дикагIдола хьалаш вIаштIехьдаха а йоал аьнна бахьан а даьккха, къахьегамхой вахара боарама тIатеIа йоаеедар. 1984 шера ФРГ бюджета юкъедихьар болхлойн гIулакхерча наьхен алаеешта доазув отталеш а тIера ахчаш дIадоахаш а дола цхьа тиъаьк совгIа гIулааш. Немецки профсоюзий объединене лоархIамаша яхачох, из бахьан долаш къела доазол дехьа кхоьс 50 процент майнахи 85 процент кхалнахи — материальни новкъостал нийдераш.

Къахьегамхой социально-экономически хьал тишдарца цхьана лирдаьд правительства демократически организацешцара, профсоюзашцара, антиракетни боламе дакъа лоацарашцара, прогрессивни уйлаш йолаш болча журналисташцара, преподавателашцара, студенташцара ший гIулакхаш а. Каст-каста нийслу администрати низ тIакхуиш, «профессии ехаш» йола моттигаш, лаьрагIа хул цензура. Дукха ха йоацаш ФРГ чурча гIулакхий министерства распоряжени синай, конституци, лоралра йолча ведомства «Штукенбр[illegible] эзаш» яхача организаце гIулакхаш цо ший тIахьожама кIаллоацалла аьнна. Цу организаце члений безам бе алеш бига нацистски лагерашка Iазап эза советски салтий цIи малаа лоаттае.

Цунна цхьана Коля правительства политико гIо ду дерригача аьттехьарча, реакционни низий хIама хьалъийдаре. Белгала аьлча, нацисташа лелаьдь хIамаш вIалла хьъ ца хеташ бехказа даха йоланнай правительство, неонацистий гIулакхаш метийт. Дукха ха йоаццаш чурча гIулакхий министерства хьанхайкадаьд, «СС бIуца гIулакх деш хиннараша вIаши гIо-новкъостал дара организаций (ХНАГ) «хIанз дена дIа правоэкстремистски организацеех лоархIаш а конституци лоралрах йолча ведомства отчеташка хьоахиеш а хургьяц», аьнна. Цу тайпара, ХНАГ официально дIаэттий малхбузегерманси пачхьалкхенна кхераме йоацарг а хинна. Е цхьаькха факт: валлалца чувалла теха ха Шпандау яхача малхбузенгермански набахта йоакхаш воаллача «фюрере заместителa» Гесса гешт дара тIехьарча кампанена юкъелхай хIанаара ФРГ правительство мехкарча дерригача аьттехьарча низашна цхьана.

ТIечен арахьарчен политика даьккъе Г. Коля правительства хьаллоац дунен халкъашта юкъера хьал чIогIа кхохкадалийта бола США кхераме некъ. Бонно цхьаккха дош духьала ца доаккхаш хьаллаьиар эггара хьалхара хIама тохаш йола американски ядерни ракеташ малхбузенгермански территоре тIа оттаелга — дIадика шу чакхдоалаш уж оттае йолаьча хана. Шийа мехках американски ядерни герза потенциальни стартови майда а яь малхбузенгермански правительство Малхбузенеевропейски союза доакъашхошка кхайкай геттара гаьна кхоача стратегически бомбардировщикаши ракеташи хьасага хьалха шоаш ФРГ-ена дехкар юхадоаккхилга дехаш. Укх шера июнь бутт боаш дехар кхоачашдир, хIьата из бахьан долаш ФРГ-ега йиш хиннай шийа доалахьа хургдола гетара гаьна кхуэса наступательни герзаш хьаде. КорзагIъяьнна общественность гес дагахьа бундестага заседаш йолча хана правительства дош делар деш дола къамаьл «дискриминаци юхайаккхарах» мара а ма дац, хIьата НАТО-га тIоларча цхьоагIонхоша шийна бенна мукъа чакхбаккха дала а ма яц ше, аьнна. Цунца цхьана бундестаго правительствени партей голосаш ца юхаьаккхар керда герз хьадергдоаш дехкар тIаьцаьда правительства аьнна оппозице енна предложени.

Ах миллион салтийи эскараши болаш йола бундесвер Малхбузен Европе эггара доккхагIа а массазарча тертешна эггара чIогIагIа кийчдаь а эскар да. ХIьата а тIема гIулакхашта хьежадеш дола ахча хIара шера дукхагIа хул ФРГ-е. Укх шераца тIема ведомства бюджет 3,7 процент йоккхагIа я 1983 шера хиннечул. Из бахьан долаш тIема гIулакхашта хьежаду ахча цIанкха а ца хиннача тайпара лаккхача боарамга кхаьчад — 47,85 миллиард марка. ХIьата бюджета вокха статьяшка шу гIулакхашта лаьрхIа лочкъаьдаь доалло а тIехьа лаьрхIача — 70 миллиард марка.

ФРГ-е тIама кийчо чIогIъяр реваншистски чIир дехнага кхайкадарца цхьана деш да. Дукха ха йоаццаш Бонне хьакхийкадаьд, 1937 шера хинна доазонаш а чулоацаш, ерригача общественни организацешта, школашта, полицена, бундесвера декхар а дь леладе тIадожадеш дола Германе географически карта арахеца кийчдеш а чурча германски отношенешта йола министерство аьнна.

ХДС/ХСС блок Iаьдала керте эттачул тIехьагIа йоргa аьйбьб правительстверан бундестагеран шоай позицеш ютаоттаьчен цхьиеттел чIогIъяьчен реваншистски союзашеи землячествашеи. ХДС/ХСС партийни списокашка гIолла бундестага юкъевахе цун 44 депутат хIанз «Малхбоалехьарчен Юкъерчен Германена» хьалхера ва — хьалхагIа хинича составерчул кхоалагIа дакъа дукхагIа.

Укх шера цIаккха а ца хиьча тайпара чIогIа аьлл ФРГ йоккхагIйолча шин реваншистски союза Эссене хиннача «судетски немцийн землячестваш» Мюнхене хиннача «Лакхерча Селезерча» немцийн землячествен съездашка юкъа а дийнар лозунг: «Германски рейха — 1937 шерара доазонаш». Цун доакъашхой реваншизман национализман доххьажица мехкара атмосфера бIехъе лоархIаборе тамаш яр-кх, нагахь санна хIанзарча доал деча гIоавараща уж хьалдоацаш хийнабецаре.

1983 шу доладеннача юкъе а тIехьа 13 совгIача шера ФРГ канцлера эггара хьалха вIашагIкхетар хилар «лелхабьарий союза» реваншистски лидерашца. Союза вице-президента Р. Вольнера «мох бь вIаргвоацаш бокха политически лоархIаме болаш йолча событие» санна мах бир цун. Правительства викалаша тIехь-тIехьа каст-каста футтаройна санна дакъа лоац вIашагIбетталучь «даьи сеньхенирчарна» юкъе. Масала, Мюнхене «судецки землячество» исторе чуль дуккхаьцаш къамаьл дир цу хана ФРГ президент хиндач К. Карстенса.

Канцлера Г. Коля меттлаш луш телеграмма яьхийтар Эссенерча реваншистски съездага. Цу тIа цо хаьдора «Германски доьр къовстадаьза хиларах».

Реваншистий дегаш урауттаду ФРГ тIамларча правительства ГДР хьанъелха лелабеча наькъо. Бонне каддане дувц ФРГ ший цхьанне «бокъо ла» берригача немцашта хьалхара латте, ГДР гражданство цхьаине а тайпара ларх1а тугаш бац. Реваншистски тIехьехаьаша къоарзъяй е шу доладеннача юкъе ФРГ-енен ГДР-ан юкъерча отношений хьанъехьа тIоийца бундестага заявлени. ХьалхагIа дийца, дагабаьнна хIама а доацаш, Малхбузехьара Берлин ФРГ заэттаех дIатоха гIертилга бац. Масала, укх шера июнь бетта Европейски парламенте кердa Малхбузен Берлинагара викалаш цу организаце состава юкъебехьаб ФРГ-ерча депутаташца цхьана. Цхьа бахьан долаш дац ФРГ керда президент Вайцзеккер, шийа гIулакха тIа дIаэттачул тIехьагIа, шийа эггара хьалхара официальни визит Малхбузен Берлине яр.

Iалашмате дукхача факташа тешал ду, ФРГ чурчеи арахьарчеи политически вахаре аьттехьа дукхагIа гоале тохаш латташ хилара. Из мохк дегIабар тIехь-тIехьа дукхагIа юстарча реакце милитаристски, реваншистски, неонацистски гIоаврий хьашташ хьалдоацача политически деятелий бе додаш латт.

Анатолий ЧЕРНОВ,
историческа Iилмий кандидат.
(АПН).

ГАЗЕТ ДЕШАЧУНГА ОАЛА ДОШ

Къулбаседа Кавказа автономни республикашта йолча «Советская Россия» яхача газета корреспондентски пункта цIерах аргIанара почта ера, хIьата письмошта, газеташта, журналашта юкъе теркам тIаззар Дагестанера денача ондача пакето. Хийтар харц хиланзар — М. Бутаева доахкийтарга яьха «ЦIера юкъера мугIараш». Цкъаза кхьметтел лайна, фронтовикашта а, хеталу, художественни документальни литература Сийлахь - боккхача Даймехка тIема дерригача лоархIаме мел долча документех пайда нийца даьннад аьша, цудухьа теркама кIалхардувлийт вай кхьы тIа а нийслург дола, дезалий кIопилгашка е урагIен лхорагIен тьеш хьерчадаьча дезача беттешка доакха миллионаш тешалаш. Кулгаш деалу, лIежташ эг бесаэдаьнна, ниатъкa мара къоасталуш, доаца мугIараш долча, хано - коржаерзальча листех дIакьохкаделача...

Нагахьа дезал бац лирача тIем тIа шоай дезалхо ца вохийташ, хIьата парех хIаране, хоам бе кхийнад, доаццa бaь а, тIаккха шу тIа дувц цо йоккха масштаб чудоацаш латтача событех шийна цхьаннена боккъонца дег тIара, тешцаме хетар...

Фронтера яхача гулдаьча письмош тIа а дилла дайтача доацаеча записка тIа Бутаев Махьмада хетт: «Советски Россена» хьашт хила мег...».

— ХIава дац ма! Из фу яхийта да? — са-сайца ях из тIема ветеран. Дагестане цIи хеза литератори Iилманхой моллагIча шеконех сиха мукъаваккха дагахьа батаевски цIагIара телефона номер хьааеш се воаллаш. «Советски Россе» тIа массаза а моттиг кораяьтаргья доагадаьча, кхы цIаькха хургдоашача, алкха шоаш мара доацача мугIараштa...

ЦIаккха а хуавалуш йоаьача газета традицеша - патриотически тема массе оагIорахьара юьцилга. Ха дIайода, тIехь - тIехьа кIезигу ветерани. Шоай дегардарехи лайнарехи дувцалургдолаш бараш. Хоеш ма дарра зIамигачох хьахула доккхадар, сийлахь - йоккхий коталонаш вIашагIкъаьсташ ца хиннача бIу тIерча къахьегамахи деналеча гIулакхашки хулаш санна. хIьата, цудухьа тоьаш хиннабац летонисаш — хIара салтечоа тIехьа увтаьбь мича хиннаб уж. Шийа письмошка хIара салтечох хулаш хиннав летописец.

Вай Даьхено 1985 шера белгалдоаккхаргда Котало-н 40 шу дизар. Халкъа карагIдаьнна денале гIулакх — из Сийлахь - боккха Даймехка тIом бар, из чакхбаьннаб берригача мехка а хIара декала а нехлах. Оаха дувцаргда бIухоеси командирехи, тьле вай Котало кийчь яьрех. ХIьата цу дувцара юкъе керттера дакъа хьокха ду оаха газет дешарашта: берригача халкъа карагIдаьннача деналеча гIулакхах йолча коллективни повеста тIа керттера хургда ветерани цар къовкийн мехкарийн, салтий письмош, дагаоагIараш, дезалий архиваш. Цу де овка даькар письмош Черсий - Балкхарошкахьара а Къулбаседа ХIирашкахьара а. ЗIамигача Черсийчеерча авторо уйла тIайохийтар юрта хий чудиллара деша. «Духхьал бIаргашта бIартагуш, эргаювл колхозни юрташ, цар вахара хьалаш тIехь - тIехьа чIогIагIа городскойчарна тара ласташ доагIа. Цхьабакъда, ...водопровод массанахьа а яц»...

Юрта хий чудилларах дола къамаьл вакъедаьча, цхьавсолча горожанина, къыргетте! юрташка гIирсаш хьалдайташ ше воллаше а, дагаух, баьдеча бух тIа латташ цакIа санна цIена шоода а доаш вита йоалла цIарацIур тIадагIа гIув е хьаст. ХIорка хьаьш аьцна чами — городской водопроводаца даим хулаш дола хIамаш доацаш. Ший гатаца лоамарча хьастара доагIа шовда хила мег иза. Цигга хахха цьле сакетте доагIа — юрта-м йолла хIама вIаштIехьа дац. Цхьабакъда, городе — проблемаш яьаъ. ТIерча этажаш ведарашка, яьшка, ваннашка хий Iоаду шовшта. Предприятеш гобоахийташ хих пайда эцара йоакхо еш я. Хий чуувзаши чакхдоахаши дола гIирсаш да хьалдеш, лаьрххIа йолча станцешка дийнахьа а бус а лутташ - цIендеш лагI хий. Лоаппа аьлча, хий — кертера, ма дарра аьлча, городской дазар да. Цунга зIаяхийта дукха капвложенеш хьежаю, парех пайда эца беза, турбаш, запорни арматура, сантехника кхухьийт, хIьата уж ерригга хIамаш ха а хоаш вIашагIьекма еза. Городе хий хилийтара йоакхо еш къаьстта ведомстваш я. Юрта тIакхха! Е турбаш а, е ведомство а яц. Башха хий чу а долаш гIув я цига.

Ирза да-кх! ХIьата ма дарра аьлча? Юртара водопровод дегIа ца йоагIаш арахкчин водоразборни колонка бoараме сецай, хIьата юрта баха нах догIахи шелалахи коромыслаш белажаш тIа а тансе болх яз йолча, е къаьнарча замалахьа санна, ведараш а нийце атагIа хи тIа болх, хIьата из хьалхагIа ше хиннар доацa дукха ха я...

Черсий - Балкхарошкахьарча юртахочо гIоттаьяр маьхк ца тоъаран вешта Грозне арахепа маькха продукци во хиларан садетта кIордадаьче Нохч - ГIалгIайчен городе вахачо дайтача письмо тIа гIеттаеп а санна, лоархIаме социальни проблема я. «КIоанолг телха да хила, нагахьа санна пирогаш йоттар накий пхьар вале, — вIалла шеко а йоацаш Грознера ваьнна», — яхаш дувц тха газет дешачо, дош къовстаделга дIазех: хила кIа во маьхк а йотташ доадер малав?

...Беза доттагIа — хьалхагIа дена газет дешачун а «Советски Росси» духхьашха иэдайташ волчун а боьзо я хьинаре соавтор. Вахар ма дарра довзар ца хиларах дарра, цийна гIулакхана хургхиларги догдаш, хIава аьлча, цунна хетараши теркалдераши газета хилаза дарг доацаши лоархIамен да. Цудухьа редакце цунна хьалхаилка хьаелл ший планаш: цу сагIош тIа керда фу хургда, вай вахара дерригa дIаьхели бе-бе дукха оагIош, карте, халкъа депутатий Советий бертате болх, пятилетка чакхйолача шерара советски нахьа проблемаши хьашташ дикагIа, дикзагIа ше мишта дувца дагa да.

Эггара хьалха тешаме долаш дусаргда тхо «Советски Россе» керттерча творчески принципа — вахаре эггара сагIотагIа долчох лаьца газет дешачунна дег тIара, гуччахьа къамаьл дар. Вайна массанена а дагадоаханараш къахьегами быти дикагIа вIаштIехьъяккхара, духовни вахар тоаденнагIа хилийтара дешаш да. Вай сатохалуш да кегаденна, иждивенчества, дсал доацача гIулакхашта. Вай массава а чIогIача порядкаеи дисциплинеи тIехьа ва, наха юкъе цIеначa дег тIара нийсо йола гIулакхаш хилийтара. Социалистически общежите нормаш чIогIъяра тIехьа ва. ХIара дезале дика машар хилар деза вайна вай бераш къахьегам духхабезаши тешамен хьалхийтар, коммунистически общество хьалъе йолаьча даьй гIулакх диаза дIакхукхьараш царех хилийтар духьа. Цудухьа лаьттан тIа машар хилийта гIерт вай.

ПаргIато пишшетIа хьахуллаш яц, духхьал вай къахьегамца лехха еза вай из. Вай дина хьал-таро, дукхаезача вай Даьхен иш духбувса алкха цаI мара боаца хьаст бе иза. Уж ИIеалаш, советски наха загадоахнараш чIогIIдар дукха къоевсам доаттабергба газето боахамен социальни сферашкарча коллективаш дийнача опытах дувцара, хоза лахен къахьегeн ьоэнъарле еш дола аьлаш, кхоачамбоацараш хьагучадахарца.

Газето мелъеча выступленейн аниейн тешамен алхха цаI мара доацеш къулби — парте XXVI съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш, царга гIолла белгалъеш я газета керттера тематика: промышленностeн юрта боахамеи комплексни экономически программаш кхачашъяр, вай школа эрсгалкхар. ЛоархIаме принципиальни къамаьл дIахо а дерга вай партийни организацей творчески стиль чIогIъяра хьакъехьа, халкъа депутатий Советий бе доалла Iаьдал чIогIIдар духьа.

Газеташ — коллективни гIулакх. «Советски Росси» боккъонца массанахьа а дIадаржаш дола халкъа газет хилийтаре кIезига да тха массазарча автораш — Iилманхоша, специалисташа, лалархоша, партийни, советски болхлоша, журналисташа цунца хьинаре дакъа лацар: тха керттерен воккхагIволеш автор — газет дешар. Цо дакъа ца лоацаш газета цхьаккха номер хург ма бий аьнна дага дац тхона. Шуй письмош, предложенеш я тха ерригa керттера рубрикаш, газета целевой полосаш вIаштIехьйоахараш «Газет дешари газети», «Заманхо», «Дезал», «Пайдане салаIара клуб», «Хозачоь дола къамаьл» кхьяраш — уж ерригаш а газет дешарашта хьаштдолча хIамашкара хьайоагIаш я. Иштта хидланза дIа-юкъ дегадувла лаьркIа за газет дешаршна 1985 шера а.

Газетах, цун выступленеех шоана фу хет дикагIа хир духьа кердача шера газет дешархошнара бувзаман шерде лаьркIад оаха! къахьегама коллективашка творчески вIашагIхетараш да, дуккхача городашкен посел-кашкен «Советски Россе» деноши» чакхдаха.

1985 шу вай парте XXVII съезда кийчо ю шу хургда. Из — ерригача парте, дерригача халкъа гIулакх. Газета сагIош тIа шерра юкъаргъа оаха кердача партийни программа проект, из юкъача юкъеуэаргба оаха тхоай газет дешаш мел бараш. Халкъа вахарера лоархIаме, событиш, шеко йоацаш, тха берригача балха лейтмотив хургьа.

Оаш дакъа ца лоацаш хилча газет лархIац оаха тхоай газетах. Шуй «Советски Росси» ма дий иза, цудухьа шуца цхьана нъа а хьегаш арадоахаргда оаха из 1985 шера, хьалхагIа а санна.

Анатолий ПОДОЛЬСКИЙ,
Къулбаседа Кавказа автономни республикашкара «Советски Росси» собственный корреспондент.

Школьни реформа—массане юкъара гIуллакх

ДЕРРИГА А ХЬЕХАРХОЧУНГАРА ДIАДОЛАЛУ

Кхувшйоагlача тlехьенна кхетам балара процесс товелга хадданза хьадех дегlаенача социализма обществас. Цунга хьежна советски школана хьалханиа латт чоалхане а бехктохкме а дола дукха декхараш. Царна юкъе къьаста лоархlам болаш да школьникаш къахьета lомабелга, обществана пайдане а хургболаш уж хьалкхебелга. Дешархо хила веза знанешта тlаккхуш, уж шеръеш.

Из социальни заказ кхоачашйеча керттера дакъа кхоач хьехархочунга. Обществас хьалхащка оттадь декхараш кхоачашдулургдац просвещенеца гIулакх мел доагlача сиго теоретически, профессиональни, культурни боарам лакх ца бой, идейни а вахара а позици чlоагlа ца хуле.

Цудукъа халкъа образоване балхахой говзал лакхъелга педагогически хинна а ца Iеш, политически а лоархlам болаш дош да. Цу гIуланхьа керттера дакъа шоашта тlаац оаха чакхйоахача курсови мероприятешна.

Хlара шер-шера тха институте дешаш хул 5 эзар гарга саг. Хьехархой говзал лакхъеча институто, школана еча реформага хьежна ергабаьнкха тоабаьб шийбола, кийцаб курсий чулоацам. Хувцаенний дешара-тематически план. Дукхагlа теркам тlабохийт оаха марксистско-ленински теори, КПСС политика Iомаяра. Иштта дукхагlа сахьаташ деннад дешархошта коммунистически кхетам балара методика, дешара-кхетама процесса психолого-педагогически лардаш Iомаяра.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) апрельски (1984 ш.) Пленумаша, ЦК КПСС Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов К. У. Черненко выступленеш хьалхаша уттаду лекхараш кхоачашдеш ба лекцей чулоацам. Цу дешаех йола лекцеш еш КПСС обкома лекторски группа, университета а пединститута а педагогикей психологей кафедрай преподавателаша.

Доавол дехьарча моастагIаша вай мехка духьала еш йола пропаганда харц йолга дешархошта дlахайта, социалистически вахаре создаенаш дlайовзийта хоаш хила беза хьехархой. Цу деша къаьстта теркам тlадоаттабу оаха. Контрпропагандах йола лекцеш юкъе йоалаьй курсашка. Уж ешаш хиннаб КПСС обкома лектор П. Н. Есько, Грознерча № 58 йолча юкъерча школа директора заместитель М. П. Храмова.

Массайолча курсашка юкъеденна дадувгlаш болчарца дешарца дувзадена дола тайп-тайпара ловзараш чакхдоахилга. Цу тайпарча занятеша хьахьокх урок миштa дургья, классе йоаца мероприятеш, кружокий занятеш, пионерски сбор, учкома заседани, кхидар мишта чакхдаккха деза.

Из болх дика бе хоаш ба педучилища преподавателаш, пионерий Дворецa методисташ.

Курсашка дукха новкъостал ду хьехархошта программаш ергальха тоаяра. Кхетам балара дикагlйола методаш юв. Iомабу дешархой знаней, цар къахьегама беагlаш бола мах бе.

1984—1985 дешара шера реформага хьежна школьни программашка хувцамаш хургда. Из дош хlанз хьехархошта дувцаш а къестадеш а да.

Ерригача курсашка чlоагlдаьд хьехархошта практически кlама довайталга. Химии физикей хьехаш бараш лабораторни а практически а балхаш деш хиннаб №№ 46, 2 йолча школашка, IV—VIII классашка технически къахьегам луш бола болх баьб хьехархоша №№ 37, 31 йолча юкъерча школай, пединститута мастерешка. Курсашка дешаш болча берригача хьехархошта дlайовзийтай республика экономика, цун сийдола исторически моттигаш. Уж хиннаб Чири-Юртовски цементни заводе, «Автоспецоборудованена», «Красный молот». Анисимова цlегагlча заводашка, № 5 йолча ПТУ, кхыча моттигашка. Царна дlайовзийтай хlанзара производство, заводий цахаш, лаборатореш, кабинеташ. Школьни реформа дlадеххача бесса дешархошта къахьегам бавайтара хьехархошта новкъостал дергда цу гIуланхо.

Тахан-кхоана яхаш тlехьа а ца доахаш, укх сахьате, хlанзза а реформа дlадеххача бесса, керда дар хьажаш хила веза школе болх беш мел вола саг.

«Комсомольская правда» газета корреспондентаца къамаьл деш вовзаш волча педагога, Гуржийски ССР школай НИИ директоро Ш. А. Амонашвили цу хьакъех аьлча аьннад: «...Школи реформа вай е доахке, эттара хьалха дlадоладала деза хьехархо психологически кийчвергa. Школа юкъ хувцаргьац парташа е кабинеташа, ихьметтел алала лакхдаро а, педагог ше ца хувцалой — юкъ чурча уйлаш, бераща леладеча гIулакхаща. Иштта ца хуле моллагlа керда учебникаш шийна къаьна хиннача уйлашта дlагlахьоргда во».

Уж дешаш эттара хьалха доагlаш санна хет сона школей а халкъа образоване а кулгалхошта, хlана аьлча, парех тийша да хьехархочо ше дешилга а цун къахьегаме хьалаш тоадела а.

Вай республикерча цхьайолча школашка балха системе а хинна дlаеттад хоадем болла педагогически проблема хьа а йица, коллективо болх белга. Цу гIуланхо цхьа достам а болаш берий коллектива кулгалде таро лу, Iомабу пайдана дола гIулакхаш кхоачашде.

Масала, № 56 йолча юкъерча школа коллективо (директор П. П. Валюк, цун заместителаш М. П. Храмова, Т. Н. Хайдукова) хьаллаьцай Москва города хьехархой инициатива. Цун девне я: «Хlара дешархо дешa, коммунистически хьинсане ваха, болх бе Iомаве». Беркат а доалаш болх бу из проблема кхоачашъеш цу школа коллективо.

«Дешархо шоаш дегlаехар Iалешпар — социально хьинар дола саг хьалххевара керттера гIулакх» яха проблема хьа а йина, къахьегача коллективашта таро лургъя балха тlа керттера дар белгалдаккха, реформо дlадеххача бесса лоархlамегlа долча дешашта берригa а вие тlаберзабе.

Д. БЫЧКОВА,
хьехархой говзал лакхъеча института директор.

Командаш-чемпионаш гучаяьннай

Оала хьалха хоаш бaь ма хиллара, Грознее Черноречерча водохранилище чакхйоаккхаш я хи тlарча-моторна спортах йола СССР чемпионат. Дика тайпара долча моторни лодкашца шин дийнаьа къовсабелар спортсменаш командий хьалкле якхка дагахьа. Хlаьта хlанз белгальяьннай командаш-чемпионаш. ОВН-350, ОСН-500 яхача скутерай ахьашка хьалхара моттиг а йоаккхаш, мехка чемпион хилар Латвийски ССР командах. Турнирага дика кийчо яьча цу республика вкъ спортсмена яьнхха дакхале я на. Ужаш ба дунен халкъаша юкъерча класса спорта мастер О. Кутепов, спорта мастераш М. Захарченок, И. Мокрый, спорта мастерала кандидат А. Карклиньш.

Царел дукха тlехьайисанзар город Ленинграда команда а, цо шоллагlа моттиг яьккхар, хlаьта кхоалагlа хилар Литовски ССР коллектив.

Къаьстта сакъердамеш теркам тlаозаши хилар тетаре сиха лелача Р-1, Р-2, Р-4 яхача глиссерашца командаш лхьеилар. Уж сиха кемаш дикагlа хахка вlаштlехьдовл РСФСР команда спортсмений, цудухьа глиссерий классе чемпион хул цар коллективах. Из латдар нахь сагах. Тайп-тайпарча мехка яхьашка котамонаш а йоацаш хьавовгlаш ва уж ихокихе а — спорта мастераш В. Кротов, В. Зайцев, В. Каширин.

Цу классе шоллагlа моттиг яьккхар Литовски ССР команда, кхоалагlа Узбекистанера коллектив хилар.

Гуш ма хиллара, скутерий а глиссерий а классашка хиннача яхьашка дика толамаш даьхад литовцаша, шоллагlей кхоалагlей моттигаш а йоахаш.

Фу хиннад-те конкурсе а йоацаш ОСН-500 яхача классе хиннача къовсамашта юкъе дакъа лаьцача Грознерча командах? Хетачох, из иттлагlча моттиге хила езаш а. Хlаьта цхьа дика кхаъ баккха-м баш я: грозненцаша Шумаков Викторей Виренкий Викторей кхоачашйир СССР спорта мастерий норматив.

Чемпионат дlахохьаш и, хlанз цун шоллагlча этапе къаьст-къаьсттача спортсменашта юкъера яхь яьржай.

С. АРЧАКОВ.

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Вай мехкох дунен общественностох кастта белгаддоаккхаргда сийлахь-воккха эрсий яздархо Антон Павлович Чехов ваь 125 шу дизар. Цун творчествана чlоагlа безам тlабахаб, тlа-тlа дукхагlа а боваш. Яздархо везаш болча дуккхачар безам чlоагlа тlаувз подмосковни Мелиховерча А. П. Чехова Паччахьалкхен литературно-мемориальни музей-заповедникo. Шера 150 эзар сагаг кхоачаш нах хул укхаза.

Антон Павловича Мелиховe яздьй «Чайка» яха баш-ха-дика пьеса а, хlаьта иштта «Мужики», «Аьле чу», мелиховски уйлаш ларде йийша дукха кхьираш санна бола произведенеш а.

Музея экспозици тlехьтlехьа йоккхагlа хул яздархочун вахарца юкъаенна йолча экспонаташца.

СУРТА ТIА: Мелиховерa А. П. Чехова цlа.

Н. АКИМОВЕН Г. ХАМЕЛЬЯНИНЕН сурт.
ТАСС фотохроника.

ИЛЛИ ДЕК

Хlа аьнна, городе афишаш хьалтоххаше, филармоне массешта хьалхашка гульйла йоалаелар йоккхий очередаш, цу хана массане а кхетадир Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артиста Антонов Юре концерташ тоаламе чакхдаргхилар. Из кхьача тайпара хила а тарлаш цу гIулакха тешаме гаранти — эттара популярни волча эстрадни артиста цlи.

Молодечно яхача белоруссии городерча музыкальни училища выпускник эттара хьалха эстраде тlа ваьлар 16 шу хьалха. Музыка а илли а дезача наха тахан дика йовзаш я цун цlи. Наьлалархочун аудитори — тайп-тайпарча хинара нах, баккъда, парех хlеранена поралоагlа шийдето къовбал деш дар, хьалсара дар.

ХьалхагIа Антонов болх беш хилар «Магистраль» «Аранс» яхача ансамблаша, хlаьта тlеххьарча кхаь шера цо болх бу «Аэробус» яхача группаца. Из вай филармоне лоархlаш я. Цун репертуаре да 60 совгlа илли, массеха диск. Царна юкъе, популярни дола «Вабье ано» яхар а долаш.

Хlанз, укх гастролашка Грозне эттара хьалха гойтар во шийн сольни программа, цунна юкъе дар наха дезаденна «Книга», «20 шу даьлча», «Форд» яха иллеш. Зрителo чlоагlа безам тlабодаш тlайннар Грозне эттара хьалха Ю. Антонова концерт дуча хана дийна «Пагахьа санна вай шиъ цхьана долхе», «Кlиран ворхl ди», сийлахьбоккхача Даймехка тlема хетадь «Дуэнlаьга», «Машиг» яха, цун шийн «Хьона духьалвоагlа со», «Вела хlана дац», «Фордагахьа бода никъ» яха керда иллеш.

...Концерта программа чакхъяьлачул тlехьагlа дукха ха яьккхар зрителаша дlа-хьа ца къасташ. Юха а Антонов Юре бе беддар гитаре: стадиона тlа гlолла бена болабелар, зрителаша хьал а лоацаш, довзаш долча цун илли муам. «Хьа цlен тхон» яха илля шийн тайпара Антонов Юре низатик харточа хинна дlаеттад. — из илли садаш вар массавар — автор, музыканташ, зрителаш.

— Сона езаенний Грозный, езаенний шун публика, — аьлар Антонова. — Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артист яхача сий долча цlеро доккйий а бехктохкаме а декхараш хьалхашка оттаду сона. Уж кхоачашде деза. Тха гастролаш чакхъяьнай, дакъалеза кердача городашца, йоаш еэ керда иллеш...

Миччахьа воде а, со тешаш ва: кастта Нохч-ГIалгIайчоне со юхавоагlаргхилара.

Я. БЕЛОТЕЛОВА.

ДIАХАЙТАР

КПСС Грозненски горкома марксизма-ленинизма университето «КПСС экономически политики» яхача заочни отделене I курса дешабегlаранаш дlахойт, хьалхара сесси 1984 шера 8 октябрера 14 октябре кхачалца марксизма-ленинизма Университета цlеношка ергйолаш хилар.

Дешабегlарчa берригаш а бахка декхарийла ба.

Марксизма-ленинизма Университет.

Республика экранаш тIа

«ГАЬНИА ХИННАЧА ЭНИХАМА ЛУВКХЕРА»

Халахетар хургда аьнна гучадаьнна хlама дацар. Хола пlаьраска ди дар из. Балха кlира чакхдовлаш латта ха. Бувзама lилма-тохкама проектни института болхлой цlабаха кийчлуш бар. ЧП хиннай цха хоам беш йола телефон тохача хана. Гаьнна уллача Тимохино яхача поселке кабель буллача хана ийккхай газопровод. Телефонаца деш хинна къамаьл дерттlа хьахозаш доацандаь, хоаш дацар из миштa хиннад, хьан бехк болаш хиннад, нах лозабаьб е лозабаьбац.

Из гаьннара тимохински объект яра проект оттаеча дакъа лоацаш мел хинна саг хьагул а ваь, цу сахьате собрани йир отдела начальника Кошелева. Гучадаьлар проекта тlа газопровод йолга белгалдаь ца хинилга. Малав из гlалат далийтар? «Престижни йоаца» проект я аьнна дош ца хеташ, терко ца еш далийта гlалат да на? Цу проекта кlал яздаь бархl кулг ма латтий, хlаьта бехк такха безар малва? Цул совгlа, цу проекта кертерa инженер хинна саг хlанз НИИ директор ва. Из дерригa а зрителага дувц сценариста Курганников Александрея из фильм оттадаьча режиссера Морозов Валентинея.

Кердача фильме дакъа лаца цар хьийхаб цlи хеза вартисташ. СССР халкъа артистаца, Ленински а Паччахьалкхен а премей лауреатаца Лавров Кириллаца цхьана зрителa бlаргагургья Виролайнен Люба, Демич Юрий, Толубеев Андрей, кхыбараш.

«БАЬЦАРА ГIАЙРЕ»

— Массехк шу хьалхагlа аз йийшаяр Викторов Никай очеркаш а повесть а. Яхаш дувц «Баьццара гlайре» яхача фильма режиссера Райт Юле. — Цар тlа дувцар говрех а уж хьийбаш дезаш сахилелехьа конюшне удаш делача берех а. Дийнача lаламца бераша тессача бувзамo дукха дика хlама lомаду царна. Викторовай кходлам безабелар сона. Цудухьа цхьана болх бе безам хилар тха. Цу доттагlало хьадделлар «Баьццара гlайре» яха тха фильм...

М. Горьке цlерагlча киностуде даьккхача цу кинолента дакъа лоацаш ба Бессонов Михаил, Ромашин Анатолий, Денисов Николай, Гаврилова Анна, Величко Федор, кхыбараш.

«КХОАНАРА УРОКАШ»

Узбекски кинематографисташа оттадаь да «Кхоанара урокаш» яха фильм. Цу тlа дувц городера юрта болх бе хьаьенача хьехархочох. «Эттара хилагlа йола класс» оалаш хиннача классе дешаш долча бераща, хьоашал тосс во. Цу картине шийдебют я Дост Мурад Мухаммада. Из сценарий язъьо а керттерча турпала роль ловзаер а из ва. Документальни фильмаш доахача хана даьз, кхувшйоагlа тlехье кхетам луш кхеира проблемеш дагайоахкаш вар режиссер-документалист Акбарходжаев Ахрор. Цу хана даьхар цо «Белама урокаш», «Кхувшйоагlараш» яха фильмаш.

«ШАБАНА»

Iалаьмате чlоагlа шоайла тара хул цхьадола шоадаь бераш. Хийла уж вlашi къасаде ца могаш бус гаргара нах метте... цу берий дай-нана... Цхьаннегара хьаьне гlалат, шоллагlча тlадола... Цу тайпарча хlайех яздаь дукха роианаш я даьха фильмаш а да. Царех дувцаш да пакистански кинематографисташа даьккха — «Шабана» яха кинофильма.

«Гаьнна хиннача энихама лувккхера» яхача фильмера кадр.

В. КОВАЛЕВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 октябрь

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.20 — «Саг, машин, ...», Iиллеш - дувзийтара фильм.
8.55 — «Котовский». Художественни фильм. (1942).
10.05 — «Дийнинг хlамай дунен тlа».
11.05 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Традицей наследникаш». Документальни фильмаш: «Котвалар», «Вай дагалоаттала хьай».
15.40 — «Советски паччахьалкхен биньони ардараш».
16.10 — «Кердадараш».
16.15 — «Берлагара хьаьвагlа». Р. Погодин. «Кешнах дола дувцараш».
17.00 — Художественни коллективай концерт. Ригера передача.
17.30 — «Шахматни школа». Гоэзала урокаш.
18.00 — Миллионий ленински университет. Социалистически экономикана урхалдар. (Централизованни планировани).
18.30 — П. И. Чайковский. «Берий альбома тlара».
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — «Дунен эшгарияш».
19.35 — «Кердадараш».
19.40 — Зlамига концерт.
20.00 — Проблемаш — лехамаш — решенеш. «Хьал мел кхедаьр — тхаьа на теладийта». Дакъа лоацаш ба КПСС ЦК член, СССР сома-баьадалари боахама министр Н. Т. Козлов, КПСС ЦК член, СССР юрта боахама министр В. К. Месяц, КПСС ЦК член, СССР потребительски общества Централни Союза председатель М. П. Трунов. Ведущи — политически обозреватель Л. А. Вознесенский.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Поэзихан вахари».
22.20 — Балета артистий концерт.
23.00 — «Тахан дунен тlа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранера гимнастика.
8.15 — «Ладо». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гlа класс.
8.55 — «Полярни сиякаргашта никъе». Iиллеш - дувзийтара фильм.
9.05, 13.20 — Испански мотт.
10.05 — Ф. Лист.
10.35, 11.40 — И. А. Крылова басенаш. 5-гlа класс.
11.00 — «Дезаш школен». Телевизионни журнал.
11.20 — «Техника керда наделехь». Вакуумни кинолента... Iиллеш - дувзийтара фильм.
12.05 — Истори. 8-гlа класс.
12.35 — Е. Буков. Пропорцонлаш ...
13.50 — «Финиш ...». Субтитраш дола художественни фильм.
15.15 — «Кердадараш».
17.05 — «Пронурораш». Документальни фильм.
17.55 — «Къайга палитре». «Советски Къулбаседа» яхача зональни выставка итогаш.
18.15 — «Михайлова аргументаш». Киноочерк.
18.30 — «Нохч - ГIалгIайчоьда».
18.50 — Киножурнал.
19.00 — «Юртара коллективни ловзар». «Знаменский» совхоз (гlалгlай меттала).
19.30 — Социалистически къаьшина метала кьинхараwта дола концерт (гlалгlай меттала).
20.00 — «Вийса даьтъаяв кийла шун, бераш!».
20.15 — Оксия Паччахьалкхен эрсий халкъа хора концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Вlаьха никъ» яхача телевизионни художественни фильма премьера. (ГДР). 4-гlа сери.
23.15 — «Кердадараш».

5 октябрь

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Мановий ...», Душанбера передача.
9.10 — «Ормона дол». Художественни фильм.
10.30 — «Кийлла увей». Телевизионни документальни фильм.
11.00 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Советски саг». Документальни фильмаш: «Повелияра юрташ кердаюва», «Красноярски Загорье».
15.25 — Я. Сибелиус. № 4 йола ля минора симфони.
16.00 — «Кердадараш».
16.10 — Iилманхоша — Подмосковьерча агропромышленни комплекса.
16.40 — Цьиэн вагlоракьа дола билет». Документальни фильм. (Англи).
17.15 — Фаьлг болча хьоашала. «Иккаш юхача Шиска лаладаь керда хlамаш».
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
19.05 — «Содружество». Телевизионни журнал.
19.45 — «Школа директора дневник». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Тахан студе» лаача фильма - концерта премьера.
22.25 — «Тахан дунен тlа».
22.40 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
22.55 — Акробатиках йола дунен чемпионат. Болгарера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранера гимнастика.
8.15 — «Дунен шин даькъе тlара город». Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гlа класс.
9.05, 12.40 — Английски мотт. Хьеха 1-гlа шу.
10.05 — Орлов Сергей назми.
10.35, 11.40 — Географи. 5-гlа класс.
11.05 — Астрономи. «Фуд лайна Айламах хазр».
12.10 — Юкъара биологи. 9-гlа класс.
13.10 — В. П. Катаев. «Полка sol».
13.45 — «Санием ... IомаIу ПТУ». № 1 йола цех.
14.15 — А. Н. Островский. «Бесприданница».
15.15 — «Кердадараш».
18.00 — «Шун беш гуйранна». Специалиста хьехамаш.
18.15 — Телевизионни фильм.
18.35 — «Нохч - ГIалгIайчоьда».
18.45 — Фильм-реклама.
18.50 — «Безам а дегаглоаме», № 60 йолча школа директорах Л. К. Цувинеевах йола телеочерк.
19.00 — Киножурнал.
19.10 — «Ираз хьатlадоагlаш доле закон. СССР Конституцей Денга (нохчий меттала).
19.25 — «Патриот» (нохчий меттала).
20.00 — «Вийса даьтъаяв кийла шун, бераш!».
20.15 — Концерт.
20.30 — «Тха БАМ еш да».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Вlаьха никъ» яхача телевизионни художественни фильма премьера. (ГДР). 5-гlа сери.
23.05 — «Кердадараш».

КЛАССИЧЕСКИ МУЗЫКА ЕЗАРИЙ ТЕРКАМГА!

«Спутника» ядача № 9 болча тика тlа (Ленина проспект, 11) доххаш ла вокалисташа, дирижераша, виолончелисташа, пианисташа, скрипачаша дlаязъьча СОЧИНЕНЕЙ СБОРНИК — «Дунен исполнительски искусства ганзера».

«Промтовары» яха объединени.

РАДИО

4 октябрь

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гlалгlай меттала).
8.36 — Лирически мукъамаш (гlалгlай меттала).
11.15 — «Воккхийчарна берех лаьца» (нохчий меттала).
11.30 — «Къахьегамо ду саг сий» (гlалгlай меттала).
11.45 — «Производстве эффективность лакхъяра таронеш а дисциплина» (эрсий меттала).
15.00 — «Шоана, кхалнех» (нохчий меттала).
15.30 — Москва.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «Даьхен сий деш хила оал аз». Халиъа поэтах С. Озиева кхайламех лаьца (гlалгlай меттала).
17.31 — Юрта боахама къахьегамхошта лаьрхlа йола музыкальни передача (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — «Шоаш деннача дешa мутlахьа ба хьамнlашлеаераш» (гlалгlай меттала).
18.40 — Музыка.

УКВ

17.00 — Илли дlаоал Мордасова Марияс. Концерт-очерк.
17.40 — Лирически иллеш.
18.15 — Доттагlий мукъамаш.
18.34 — Сайранара мукъамаш.

5 октябрь

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан никъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Художественни самодеятельноста ... концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Пайда кхуш дар» (нохчий меттала).
11.30 — «Догlадоагlача вахнашта хьанох ... ду гlо» (нохчий меттала).
11.45 — «Вай доттагlий — витаминаш» (эрсий меттала).
15.15 — «Общественни зиеш» (гlалгlай меттала).
15.25 — Реклама.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «Парторганизацешкара отчеташ кортамашн» (нохчий меттала).
17.31 — «Це сийтан» (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — «Тхьаьшка плантацешка». Советски районера передача.
18.40 — «... поладари» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — Т. Романовски. «Волхлочех йола поэма». Музыкальни радиопостановка.
17.42 — Патриотически иллеш дlаоал Хамхоев Ахьмада.
18.13 — Аккх дола иллеш.
18.24 — Художественни самодеятельноста даькъалецархой концерт.

Хаоттам

Тахан республике гlоллий Грознее кlазиг-дукха морхаша йолаш. Нохчан а йовцаш. Малхббалехьара секунде 5—10 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 21 — 26, Грозне 24—26 градус йоахал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоалаш а йоацаш, тайп-тайпарча оагlонашкара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 8—13, дийнахьа 22—27 градус йоахал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!
ДIАХОХЬОШ ДА 1985 ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА
Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.
Газет яздара мах: шера—4 соми 8 кепиги, ах шера—2 соми 4 кепиги.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехьий — 2-85-64; корректорски — 2-88-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-88-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей денoшка

СФ05287. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4116.